

Острів забуття

Богдан Сушинський

"Якщо вчителі вчать нас, що Бога нема, то чому ж Бог так недбало вчив... самих учителів наших?!"
(Із роздумів героя цієї повісті).

1

Острівця цього вже давно нема, ріка породила і ріка ж таки поглинула його, як породжувала і поглинала сотні інших дрібних острівців у цьому велетенському гирлі.

І ніщо вже не здатне було повернути його мені, як не здатне повернути самого дитинства, з усіма належними йому звабами, дивами і таємницями; ніщо, окрім хіба що пам'яті, що час від часу приводить мене сюди, до цих непримітних, мулистих і, водночас, вічно випалених берегів, на яких відкривалася мені таїна навколишнього світу, на яких я вчився "говорити" з рікою, рибою та птахами, і де зазнав стільки захоплень і розчарувань, скільки не зазнавав потім за все своє довге, але невибагливе життя стриманого, поміркованого городянина; і де, врешті-решт, висвячувалося моє непереконливе, мінливе усвідомлення самого себе.

...А й справді: нема вже того острівця, доля розвела по світу моїх однолітків; віджило своє, увійшло в землю і розчинилося разом із нею у водах ріки все, що колись залишалося від нашого села, яке стояло на пологому вигині ріки посеред розлогих плавнів...

Проте, опиняючись на порослому травою, але все ще чітко окресленому путівці, з якого колись давно розпочиналися усі далекі дороги моїх нездійснених мандрів, я знову і знову відроджую у згадці безліч якихось незначних подій, пов'язаних із цим шляхом, і пригадую їх так виразно, до таких подробиць, що іноді здається, ніби течія часу повертає мене набагато років назад і примушує ще раз пережити все те, що нібито ж було давно й остаточно забуте.

Ось так, стоячи на цьому занедбаному путівці, раптом пригадую сірий вересневий день, гурт сільських дітей на курному шляху, над яким непроханим дозорцем ширяє наш річковий яструб-лунь, і дівочу постать на вершині пагорба, постать першої дівчини, яка вразила мою хлоп'ячу уяву, і яка потім знову й знову розбурхувала її, даруючи нехай ще невиразне, але щемке усвідомлення жіночої краси і ніжності.

Бачу цей путівець, сивого яструба над ним і... розпашіле червонощоче обличчя Лізки Галепи; бачу і чую, як вона знервовано тупцює переді мною, вигукуючи:

— Ага, ти гадаєш, що твоя Леська якась там особлива! Що нібито вона не така, як усі! А мені байдуже, яка вона там насправді! — Рот Лізки набитий, і вона вже мало не задихається, але, з пожадливістю, намагається засунути в нього ще одну цукерку, з

лише наполовину зірваною обгорткою. – Ти ж ба, яка вона вся із себе! То раптом утікає від усіх на річку, або в плавні, то постійно щось там приховує, нібито в неї з'явилася якась велика таємниця! Хоча всі знають, що ніякої таємниці в твоєї Леськи нема і бути не може!

— А раптом, вона й справді є? – несміливо припускаю я, ледь помітно стенаючи плечима.

— Сказано ж тобі, що нема, — отже, нема! Це тільки ти, дурень, щось там понавигадував собі, та й тепер витріщаєшся на свою Леську, наче на бозна-що! Тільки ти гадаєш, що вона не така, як усі, тому що, бачте, міська; що вона вся така таємнича і загадкова!

Вкотре вже Лізка повертається зі школи з великим кульком цукерок, роздає по одній мені, Миколі і Валерці, а всі інші трощить сама, і за це ми навіть встигли прозвати її "Поглиначкою Цукерок", або просто "Поглиначкою". Хоча в школі її зазвичай прозивали по-іншому. Свого часу, зважаючи на огрядність Лізки Галепа, недівочу силу і прагнення в усьому "йти напролом", хтось у школі прозвав її був так, як, напевне ж, не повинен був прозивати, аби не образити, — "Бізониною".

Втім, потайки Галепа навіть пишалася цим прізвиськом, вважаючи його ознакою великої сили і ще більшої зверхності. Принаймні всіх інших дівчаток, здебільшого, худорлявих і тендітних, вона ніколи не соромилася називати "дохлями". Ще й теніску носила із зображенням бізона на спині, — хоч і хлопчачу, зате з явним викликом.

— Дохля твоя Леська – і всі це бачать, що дохля! – все ще не здатна була вгамуватися Бізонино-Поглиначка. – Дохля і задавака. На уроках вона завжди все знає, все вивчила, а списати не дає: "Нечесно" — каже! Ти ж ба', праведниця яка знайшлася!

— І все ж таки я не розумію: чим Леська аж так не догодила тобі? Чому з такою люттю нападаєш на неї?

— Це я — "нападаю"?! – майже щиро дивується Лізка. – Та я ще й не починала! Шкода, що ми не в одному класі навчаємося, я б її так провчила!

— Просто ти ненавидиш її! — жахаюсь тієї ненависті, з якою Лізка все це проказує. – Ти страшенно ненавидиш, а ще більше – заздриш, тому що взагалі геть усіх нас ненавидиш і всім заздриш!

— Вона вже, бач, настільки зазналася, що й водитися з нами не хоче! — не звертає уваги на мої докори Галепа. – "Хутірські", бач!

— Неправда, ніколи й нікого "хутірськими" вона не дражила, — знову намагаюся заступитись за Леську, проте мовлена мною правда зупинити Поглиначку вже не здатна була.

— ... А вона ж нібито якась там "міська"! Хоча містечко, в якому вона жила, — якихось три хати навперекіс!

— Ти ненавидиш її і заздриш! – ще переконливіше кажу я, але, знаючи затятий норов Лізки, про всяк випадок відходжу подалі. – І говориш усе це — зі злості.

— Заздрю?! Твоїй Лесьці?! – удавано регоче Галепа, кидаючи до рота чергову цукерку. Вона справді вкидала їх, та ще й здалеку, і, що найдивовижніше... хоч би раз

промахнулася! — Це вона щось там корчить із себе, і взагалі, сама себе для себе вигадує...

— Як це: "Сама собі для себе"?! — вражено перепитує Валерка, проте дивиться чомусь не на Лізку, а на мене.

— По-перше, не "сама собі", а "сама себе"! — обурено вимахує руками перед нашими обличчями Поглиначка Цукерок. — А по-друге, ти не втручайся! Теж мені заступник знайшовся!

Лізка на клас старша від усіх нас, до того ж, вона висока і повнотіла, тож навіть Валерка, найсильніший серед хутірських хлопців, усе ще остерігається її. А Галепа відчуває це, і поводить себе все зухваліше й зухваліше, вважаючи, що право говорити і вирішувати має тільки вона, всі інші повинні слухати і погоджуватись. Іноді вона взагалі наїжджала на нас так, що, здавалося: варто закінчитися її нескінченним цукеркам, як ця затята Поглиначка почне поглинати всіх нас — ровесників і просто односельців.

— Нічого ти про неї не знаєш, — уперто стою на своєму, бачачи, що Валерка, на підтримку якого я так покладався, й цього разу спасував перед Лізкою. — А не знаєш — то краще помовчи!

— Не бійся, все, що мені треба знати — я давно знаю, — айсбергом насувається на мене Поглиначка. — Вигадала про себе, що вона — ось така: ні з ким не дружу, нікого не визнаю... вся незвичайна та обрана, — в'їдливо посміхається вона. — Ось я про неї справді знаю таке... Що, коли розповім, доведеться твоїй Лесьці втікати — і зі школи, і з хутора.

Ми, з Валеркою і Миколою, здивовано переглядаємося, але з виразу їхніх обличчя видно, що "нічого такого" про Леську вони теж не знають. Якби хоча б здогадувалися, про що йдеться, — сказали б. Але тепер ми вже не сумніваємося, що Поглиначка справді вивідала в Леськи щось таке, дуже утаємничене, а тому — жахливе...

— Ну, кажи вже кажи, чого замовкла? — прискіпливо допитуюся в неї, а сам, увібравши голову в плечі й зіщулившись, зі страхом і ненавистю чекаю відповіді. "Може, краще нехай би помовчала? — втихомирюю себе. — Раптом, справді, знає щось таке, чого ніхто з нас і не повинен знати?!"

— Не пнися: треба буде — розповім, — гонорово поводить плечима Лізка. — Просто поки що вигідніше помовчати, так солодше житиметься... — виразисто поглядає на напівспустілий кульок. Далі зупиняється і зневажливо дивиться в той бік, де, як завжди, далеко позаду, понуро плентається Леська Майдич.

* * *

Напевне, Леська здогадується, що говоримо про неї, і вважає, що я — заодно з Поглиначкою. А як же це страшно — що вона може вважати мене спільником цієї пліткарки!

Ми знову замовкаємо і нашорошено позираємо на Лізку: раптом вона знає "щось таке" і про кожного з нас?!

Зараз мені здається, що ця людина здатна дізнатися "щось таке" про всіх сутніх на

цій землі, а дізнавшись, — залякати, зневажити і зацькувати. І не існує такої сили чи такої моральної застороги, яка здатна була б зупинити, чи бодай присоромити її.

Проте хвилює мене зараз інше: як попередити Леську, щоб остерігалася Поглиначки? Може, порадити, щоб поговорила з нею, спробувала помиритися, відмовила від пліток? Про те ж саме, напевне, думали зараз Микола та Валерка, хоча їм, звичайно, не так боляче за Леську, як мені. Для них вона — всього лиш приїждже дівчисько: дивакувате, відлюдкувате й підозріливо мовчазне, з яким нецікаво ні водитися, ні тим паче — дружити. Але це для них... У моїй уяві вона постає зовсім іншою.

Тим часом Микола чомусь не стримується і починає випрошувати ще одну цукерку. Зрозуміло, що ділитися з ним Лізка не має наміру, тому з неприхованою ненавистю дивиться на нього і довго-довго порпається у кульку.

— Та на вже, на — вдався, канючко! — бурчить вона, тицяючи в Миколину руку напіврозтроснену цукерку і, підозріливо зиркнувши на мене та на Валерку, прискорює крок: раптом не стримаємося і теж почнемо канючити.

Тільки для того, щоб якось насолити їй, підштовхую Валерку в бік і стиха кажу:

— Слухай, ти теж попроси.

— Але ж не дасть.

— А ти проси. Зі злості і жадібності вона скажиться. — Намовляю ось так, а в душі відчуваю, що, водячись із лихою, злостивою Галепою, ми й самі якось непомітно стаємо черствими й жорстокими. До того ж тільки я знаю, що коли поруч Леська, — геть усе, увесь світ починає видаватися теплим і лагідним.

2

З вершини пагорба нам, як завжди, відкривається блакитно-сіре, поцятковане рудими острівцями плесо ріки, посеред якого величаво, і неначе й не по воді, а в піднебессі, пропливає невеличкий кораблик, зі сліпучо-білою щоглою і чорною трубою.

Безліч разів я піднімався на цей пагорб, але завжди ріка відкривалася мені ось так, несподівано; і завжди я завмирав на його брунатній, посіченій вирвами, плескатій вершині з таким захопленням, ніби краєвид цей поставав переді мною вперше.

А ще я любив виглядати звідси кораблі. Хутір наш розкинувся на березі однієї з річкових проток, але з вулиць його та околиць ми ніколи не бачили кораблів, тому що заважали очерети, а ще — верби та осоки, що росли по острівцях. Тільки іноді, коли на ріку спадав туман, чули, як вони протяжно і жалісно гудуть, наче скаржаться, що заблудилися, та просять їх урятувати.

І лише з цього пагорба, якщо пощастить, справді можна побачити пасажирський теплохід, або буксир, що повільно тягне за собою вервечку барж; чи сріблясту "Комету" на підводних крилах, яка тільки цього літа вперше з'явилася на нашій ріці, і про яку розповідали, як про диво мореплавства.

Тим часом над плавнями, що починалися праворуч мене, з'явився яструб. Той самий, що ось уже котрий рік літав над нашим хутором і навесні та восени нападав на пташині ключі, що відлітали, або поверталися з ірію.

А ще казали, що він зганяє з гнізд усіляке птаство, а самі гнізда безжалісно розорює. Недарма ж ним жахали неслухняну малечу, яку, коли вона мандруватиме плавнями одна, без дорослих, яструб може залякувати.

Не знаю, що з тих оповідок було правдою, а що вигадкою, але я чомусь ненавидів цього яструба і просив діда, щоби підстрелив його.

Дід завжди погоджувався зі мною, страшенно лаяв птаха, кілька разів виходив-таки з рушницею і навіть цілюся у нього... Але так жодного разу й не стрілив.

"Та то ж яструб... — якось дивно виправдовувався він. Нібито я сам не бачив, що яструб, а не лелека. — Хто ж стрілятиме в нього, як то — птах?.. У якого своє небо, своє життя і своя воля. Хто ж має право відбирати від нього все це?"

Розчарований дідовою нерішучістю, я не раз казав собі, що вкраду рушницю і сам підстрелю його. От тільки все відкладав і відкладав цю жорстоку помсту на потім.

Ніби вгадавши мої думки, яструб кидається до нас, наче на легку здобич, і пролітає наді мною так низько, що я аж присідаю.

Посміявшись над моїми страхами, птах знову зринає у височінь, завмирає межі двома сірими хмарками, і вже звідти знущується наді мною. Мені навіть здається, що чую пророчо-насмішкуватий голос його: "Ти, хробаченя! На кого руку піднімаєш?! Невже забув: у птаха "своє небо, своє життя і своя воля"? Не хто-небудь — дід твій казав!".

Спустившись трохи нижче, яструб двічі поважно облетів пагорб, далі знову шугонув у підмар'я і вже звідти, мабуть, помітивши здобич, спікірував в очерети.

"Лесько!.. — схвильовано роззираюся, побачивши, що на путівці дівчини нема. — А й справді, де Леська?! Раптом вона десь там, куди кинувся хижак?!".

І коли ще за хвилику я нарешті побачив її, то полегшено зітхнув. Дівчина з'явилася ліворуч путівця і, піднявшись на узвишшя, повільно пішла схилом, не бажаючи ні ховатися від нас, ані приєднуватись. Слідом за нею виринув із степового марева і яструб. Тепер він щось там тримав у кігтях, а тому летів низько-низько, крадучись поміж пагорбами, наче злодій, що уникає кари.

Аж ось Майдич дійшла до розтрової блискавкою акації і зникла по той бік вершини. Я вже знаю, що зараз вона спуститься у низину, подасться до невеличкого плавневого півострівця і залишатиметься там довго-довго. От тільки чого вона ходить туди, — цього я не знав, як не знали ні Валерка, ні Микола. Невже в неї, справді, з'явилась якась таємниця! Але яка?

Сам я вже кілька разів навідувався на цей півострівець, — звичайно ж, сам, коли Лесі там не було, — уважно оглядав і його, й поближню косу, навколишні плавні... От тільки нічого особливого так і не віднайшов! Нічо-гісінько! Але ж чомусь-то вона ходить до нього.

Колись давно на нашому рибальському хуторі була навіть своя восьмирічка. І взагалі, це було справжнє село, хутором його називали хіба що за звичкою. Але тепер нам доводиться ходити до школи за три кілометри, до сусіднього села, куди вже переселилася більшість наших хуторян. Це нібито й недалеко, до того ж, із листопада

по травень нас возять до школи машиною.

Та все одно почувалися ми в тій школі якимись "несвоїми", прийшлими. Та й за село наше прикро було: чому сусідні розростаються, а наше відмирає? Навіть у газетах його називали якось незрозуміло й образливо – "неперспективним". Усі інші, бач, перспективні, а наше чомусь – ні! Хіба ж не образливо? Тож коли півроку тому Леська зі своєю мамою оселилася на хуторі, ми всі дуже зраділи. Адже досі з наших Човнярів тільки виїжджали, а тут раптом... нова сім'я. Та ще й із містечка!

Але це ми спочатку зраділи, а згодом, роззнайомившись із Лесею, вже навіть не знали, чи є там чому радіти. Якась вона, ця Леська Майдич, і справді, не така, як усі. Потайна, мовчазна, ніхто не пригадує, щоб чи в школі, чи на хуторі вона грала з ким-небудь у піжмурки, "класики", чи в будь-яку іншу гру.

Скільки не бачив її біля річки, завжди самотня; а спробуєш заговорити з нею — відмовчується, думаючи про щось своє. Або підніметься на пагорб, за своєю хатою, і годину простоїть, вдивляючись туди, де ріка зливається з морем, та бозна про що мріючи.

3

Усім чомусь здається, що ми з Леською дружимо, причому по-справжньому. Мені й самому хотілося б, щоб це було так. Адже про появу її на нашому хуторі я дізнався раніше за всіх. І познайомився теж раніше. Майдичі купили хату поряд із нашою, і того ж дня, коли вони переселялися, я побачив у дворі незнайоме дівчисько.

— Гей, – гукнув я, підходячи до воріт, — ти хто?!

Вона озирнулася, і я побачив великі сьайливі очі, такі великі і такі сьайливі, яких я ще ніколи не бачив. І волосся довге, чорне-чорне і... розпущене...

От тільки, замість відповіді, вона виразисто стенула худорлявими плечиками.

— Якби ж то я знала...

— Ти що, не знаєш, хто ти така?! – негайно демонструю свою недоумкуватість, а я це вмію.

— Цього ніхто не знає, — сумирно приголомшує мене новенька.

— Так не буває. Тоді скажи хоча б, як тебе звать, — порадив я уже не так сміливо.

Проте цього разу вона взагалі не відповіла. Дивилася на мене своїми чорнуватокоричневими, як достиглі сливи, очима, і нічого не казала. І я теж не міг вимовити ні слова, бо раптом ганебно розгубився. Може, тому, що дівчина була трішечки вищою за мене і здавалася значно старшою? А може, занадто вже вразили її очі. Якби ж вона хоча б усміхнулася чи про щось там запитала...

— Мене звать Лесею, — мовила дівчина аж тоді, як

я втратив будь-яку надію почути її ім'я. — А тебе, знаю, Ігорем. Чула, як дід кликав.

— Так, мій дід... — невпевнено пробелькотів я, втрачаючи дар мови. — Ігор..

Леська поглянула на мене так, наче хотіла запитати: "Ну, чого ти, хлопчику, плачеш? Витри носика", ледь помітно всміхнулася і повільно, граціозно, як мені здалося, попрямувала до хати.

Я не стримався, ступив кілька кроків за нею... Хотів попросити, щоб не поспішала,

поговорила зі мною, та чомусь так і не наважився мовити ані слівця. Не знаю чому, але відтоді ми ніколи більше по-справжньому й не поговорили з нею, хоча й жили поряд, і навчалися в одному класі. Хіба що так, іноді... привітаємося, перекинемося двома слівцями. Напевне, на наших стосунках усе ще позначалася печать моєї ганебної неспіливості.

...Нарешті ми досягли гайка, біля якого треба звертати на стежину, що веде у видолинок, і далі — до мого та Лесиноного обійсть. Я ще раз озираюся, і бачу на гребені узвишшя дівчину. Невже вернулася, щоб дочекатись мене? Невже?.. Проте постать дівчини лиш на якусь мить з'явилася, і знову зникла, ніби розчинилася у плавневому мареві. Й ось так завжди... Розмірявся, називається!..

— Приходь до човнів, Ігоре! До човнів!

Проте голос не Лесьчин, на жаль, не її. Це Валерка запрошує мене на ігрища. Потім вони ще щось вигукують, тепер уже втрюх. От тільки я вже не маю ні часу, ні бажання вислуховувати їх. Я кидаюся у долину і довгим, звивистим, порослим шипшиною та лопухами, яром продираюся до узвишшя.

Ось нарешті і схил. Він надзвичайно крутий, то, щоб швидше дістатися вершини, я хапаюся за гілля бузку, і майже по-мавп'ячому, добуваюся маківки пагорба, зі страхом відчуваючи на собі погляди Валерки, Миколи і Поглиначки. Вони, звичайно ж, помітили мене, показують пальцями і, напевне ж, насміхаються. Проте сам я бачити їх не можу — бракує мужності озирнутися. Адже вони...

... Ну, звичайно ж, вони вже давно все зрозуміли!

4

У кожному класі існують учні, які просто не можуть жити, не принижуючи когось із своїх товаришів. Але з'являються вони лише тому, що в кожному класі існують учні, які... дозволяють цим порушникам шкільного статуту нахабно принижувати себе.

Богдан Сушинський.

На березі, за узвишшям, Леськи немає. Стривожено роззираюся і біжу до невеличкого гайка, від якого, у глибину затоки, тягнеться вузенька, густо поросла вербами та очеретом, коса. Тут на кожному кроці — малесенькі озерця, протоки і просто калюжі, і я обережно продираюся між ними — через очерети, чагарі, попід гіллям верб, що звисає мало не до землі. А, пробившись до невеличкої галявини, мимоволі зупиняюся: просто наді мною, мало не зачіпаючи мене, неспішно, мовчазно пролітає зграя лелек.

Я завмираю і дивлюся їм услід. Мабуть, це ті, що прилітали сюди звідкись із півночі, бо наші, що гніздилися неподалік хутірця, відлетіли ще тиждень тому. Так, ще тиждень... Тоді мене це дуже здивувало: занадто вже рано. Навіть дід, який добре знається на звичаях птахів, і той був здивований, бо не пригадує такого раннього відльоту в ірій, і казав, що це, напевне, на ранню і люту зиму.

Ледь уторованою стежиною продираюся через останню смужку очерету, і раптом... бачу Леську! Вона стоїть край коси, на пагорочку, над яким зійшлися крони двох верб, і дивиться на всіяну вербовим листям затоку, що відкривається перед нею.

Тепер уже дівчина зовсім близько, але ще не встигла помітити мене; тож спочатку я навіть хотів тихенько відійти в гущавину очеретів, щоб так і залишитися непоміченим. Одначе вирішив, що піддивлятися нечесно. Та й що подумає Леська, якщо раптом помітить мене?

Напевне, мені слід було одразу ж гукнути її, якось виявити себе, пояснити з якого дива опинився тут. Але й на це ще треба було зважитися, а я так і простояв мовчки, аж поки Леська не озирнулася: чи то відчула мій погляд, чи, може, цілком випадково...

— Звідки це ти взявся? — спокійно запитала вона, і в голосі її — ні подиву, ні роздратованості.

Це настільки додає мені сміливості, що наближаюся ще на кілька кроків.

— Тебе розшукував. Ні-ні, я не піддивлявся, просто так... Хочу знати, чому ти сюди приходиш.

— Давно відчула, що тебе це дуже цікавить, — ледь помітно всміхнулася Леська.

— У тебе що, справді, з'явилася тут якась таємниця? — непомітно роззираюся навкруги.

— Нетерплячий ти. І занадто допитливий. Зізнайся, що вже не раз вистежував мене, — з докором мовила дівчина, і тільки тепер я по-справжньому відчуваю свою провину. Не треба було приходити сюди. Не треба було!

— Що ти, Лесько! Я ж ніколи раніше не бачив тебе тут — промимрив я, піднімаючись на пагорбок. — Розумієш, колись я справді сказав Лізці і хлопцям, що в тебе з'явилася якась таємниця. Принаймні так мені здалося. Але Лізка не вірить, ще й насміхається, каже ... — почав було я, проте доказати не зумів. Не міг же я повторювати все те, що наговорювала на Леську ота жалюгідна Поглиначка Цукерок!

— А ти й не помилився: таємниця ...справді, є.

— Значить, все ж таки є?! — зрадів я. — Отже вгадав. А що...тут? — знову, тепер уже пильніше роззираюсь навкруги, відшукуючи очима щось таке — незвичайне і дивовижне, — можливо, ніколи й ніким не бачене.

Зрозумівши, що нічого дивовижного я для себе так і не відкрив, Леська притулилася плечем до стовбура верби й загадково всміхнулася.

— Невже не бачиш? — ледь чутно, по-змовницьки запитала вона, кивнувши при цьому кудись праворуч себе.

Я негайно глянув у той бік... Та що там, я, може, з хвилину напружено вдивлявся у простір перед нами, але, крім мізерного острівця, — якихось двох пагорочків, на одному з яких чорнів старий струхлявілий пен, а на другому — жовтавів болотяний кущик, — так нічого й не віднайшов.

— Ти ж ніколи не бачив його тут, правда? — ще тихіше мовила Леська.

— Кого?

— Ну, його ... цього острівця.

— Острівця?! Ось цього?! Це ж плавні, Лесько! Таких острівців тут сотні.

— Знаю, їх тут, справді, багато. Але цей з'явився лише два місяці тому. Я кілька разів приходила сюди, і добре пам'ятаю, що його тут не було. Розумієш, зовсім не було?

Тільки вершечок пня стирчав.

Я мовчки стенаю плечима, бо й досі не втямлю, що ж такого таємничого вбачається Лесьці в появі якогось там болотяного острівця.

— ...А потім, якось вранці, прийшла сюди. Просто так, забрела...Дивлюся: острів! Ще вчора не було - аж раптом!.. Уявляєш?! Про нього ж ще ніхто не знає, він щойно явився світові, отже я бачу його першою! А значить, це мій острів, це я відкрила його! На нього ще ніхто й ніколи не ступав. Усі інші люди навіть не здогадуються про його існування.

— Що ж у цьому дивного, Лесько? - розгублено всміхаюсь, боячись образити її. - У нашому гирлі їх знаєш скільки?! Деякі виникли давно-давно, мабуть разом із річкою. Це ті, великі острови — Татарський, Куренівський, Журавлиний. На Журавлиному - дід казав - навіть стояла невеличка козацька церква.

— Як це "козацька"? - поспіхом перепитала Леська. - Хіба бувають і такі церкви - "козацькі"?

— Тому, що будували її дунайські козаки. Турки, щоправда, спалили її, але кам'яний підмурівок видно й досі, бо й острівець той вічний. А такий, як цей, твій... Найбільше їх з'являється в серпні, коли заходиться на спеку і ріка міліє. Але потім, навесні, вони знову зникають, тому що ріка затоплює їх. Ось і все! Там, де ти жила, річки, мабуть, взагалі не було, тому ти цього й не знаєш.

— Не було. І я розумію: затоплює. Але цей, мій, — не затопить. Він буде тут завжди, як Журавлиний. Це мій острів, — вперто каже Леська, і поглядає то на мене, то на твердь болотяну так, ніби це від нас із нею залежить: існувати їй тут, чи ні. - А ти, якщо не віриш, що він вічний, більше сюди не приходь. Шукай собі якогось іншого острівця. Свого.

— Ну, чого ти ображаєшся, Лесько?! Я ж правду сказав, як воно є. У нас так завжди буває: острови з'являються і зникають, з'являються - і... На те вона і ріка. Ти живеш тут недавно і ще не звикла до цього. Хоча...можливо, твій острів ріка й не затопить. Адже деякі залишаються.

— Вона не може затопити його, це було б нечесно. Дивись, він же — мов малесенька планетка, на якій своє життя, свій світ і ... своя душа. Як би прикро не було мені, а приходжу сюди, на цей острівець, і все погане забувається, усім прощаю, перед усіма і за все каюсь. Ніби тільки й приходжу сюди - по забуття і покаєння.

— Яюсь дивно ти все це проказуєш.

— Бо так треба, — стиха мовить Леська, і погляд її очей видається таким незаймано покірливим і таким ніжним...

— А знаєш, острівця твого ріка, мабуть-таки, справді, не знищить, — вже рішучіше кажу я.— Він високий. Он, бачиш: аж два пагорка ...

— От і я цього сподіваюсь, - збадьорюється Леська. - Якщо ріка затоплює не всі, то чому обов'язково повинна затоплювати мій? Погано тільки, що в нього все ще немає назви.

— Чого немає того немає, — погоджуюсь. - А кожен острівець обов'язково повинен

мати назву. Бо як тоді доведеш, що він справді був? Ніхто його навіть не запам'ятає. Проте нічого, назву ми придумаємо. Вони ж усі з'являються без назв; значить, хтось же їх потім вигадує! Якщо думати вдвох, щось обов'язково придумається.

Ми запитливо поглядаємо одне на одного, на острівця, і знову одне на одного. Якби Леська не дивилася на мене ТАК своїми очима, я, можливо, щось і придумав би. Але ж вона ... дивиться. І жодна назва у голові моїй не зринає.

— То, може, так і назвемо?.. - нарешті починаю я.

— Як це - "так"?

— Ну, як ти оце щойно казала, — про забуття і покаяння.

— Хто ж так називає острови: "Про забуття і покаяння"?! - поблажливо дивується Леська. - Це ж наш острів ... і назвати його треба якось так, як ще ніхто й нічого не називав.

5

Звідкись із верхів'я раптом повіяв крижаний вітер. Я вже знаю, що це той вітер, який без перестану віятиме майже всю зиму, тому-то на хуторі завжди холодніше, ніж у будь-якому степовому селі. Недарма ж рибалки називають його "крижняком". До речі, як це їм вдається так вдало все називати?

Я зіщулююся і запитливо дивлюся на Леську. Мені холодно, і я страшенно голодний, а додому ще йти і йти.

Здається, Леська зрозуміла мене, бо теж зіщулюється у своїй теплій, підбитій хутром курточці, вдаючи, що й сама вже промерзла до кісточок.

Кілька хвилин ми ще мовчки стоїмо на пагорбі, оглядаючи острівця, потім повільно спускаємося до стежини і беремося нею до берега.

— Це буде тільки наш острівця, до якого приходитимемо тільки вдвох, — завбачливо попереджаю Леську, а сам думаю: "Господи, таж замість мене сюди ж міг прийти Микола або й Валерка!". А як це було б несправедливо, якби й, справді, прийшов не я, а хтось інший! - Тому поки що ніхто не повинен знати про нього, чуєш, ніхто! Може, взагалі ніхто й ніколи не повинен знати.

Леська поважно киває, але при цьому ледь помітно всміхається. І я вперше завважую, яка у неї лагідна, дивовижно вродлива, не схожа ні на чию іншу, усмішка, від якої не можна відвести погляду - так вона приворожує та зачаровує.

— Звичайно ж, ніхто, — стиха погоджується вона. А потім несподівано додає: — Тільки й ти теж нікому не розповідай про нього, нікому-нікому ...

Ми повільно мандруємо берегом річки, і мені - голодному та стомленому - хочеться, щоб шлях до хутірця був ... нескінченним. Та щоб усе на цьому шляху - і брунатні вигини ріки, що, здається, тільки тепер поокреслювалися, як отой Лесьчин острівця; і глибоке, запіявіле, наче вир біля старої греблі, небо; і зграя птахів, що ширяла над нами, запрошуючи у вирій; і кладовище човнів, які нагадували рештки галер біля піратського "Острова Скарбів" ... - було тільки нашим, й обов'язково таємничим та незвичайним.

Якою ж дивовижною видавалася мені ця мандрівка; який вражаючий світ

відкривався тоді перед нами! Але я ... я знову все зіпсував. Уже підходячи до Лесьчиного подвір'я, що втиснулося між двома, схожими на фортечні вежі, пагорбами, я візьми і несподівано для самого себе бовкни:

— Лізка Галепа чомусь говорить, що нібито дізналася про тебе щось таке ... Що саме - не знаю, але похваляється, що, коли розповість, доведеться тобі з нашого хутора втікати.

— Так і сказала?! - недовіжливо перепитує Леська.

— Здається, так. Я нічого не вигадував; вона сама ...

— Але сказала вона тільки ці слова, більше нічого?

— Більше нічого, Лесько, — покайно кажу я, жалкуючи, що заговорив про це.

— Навіть не натякала?

— Навіть ні ... Та не зважай ти на неї! Ти що, Поглиначки не знаєш?!

Проте Леська вже не слухає мене, розпачливо хитає головою і кидається у відчинену хвіртку.

— Почекай! - кричу їй услід. - Не треба втікати! Не бійся її! Я заступлюся за тебе, ось побачиш! Ти тільки скажи, - я заступлюся!...

... І потім ще довго стою біля Лесиної хвіртки. Стою, не звертаючи уваги на здивовані погляди занадто цікавої сусідки Майдичів, що спостерігає за мною зі свого подвір'я; на хитруваті посмішки Валерки, що примудрився тричі "випадково" пройти повз мене, але так ні слова й не сказати ... Я чекав, сподівався, вірив: вона ще вийде, обов'язково вийде.

"Не може Леська так одразу взяти й забути про мене. Це нечесно", — думав я з таким розпачем, ніби вона підступно покинула мене, переляканого і безпомічного, на отому болотяному острівці, або навіть на безлюдному острові посеред океану; на острові забуття і покайня.

6 Увесь вечір і всю ніч, майже безперервно періщила злива, і ми з Леською дуже боялися, що острівець наш розміє. А щойно визирнуло сонце (це було в неділю), я подався до Майдичів, і навіть не здивувався, побачивши, що дівчина вже чекає на мене біля воріт.

— Думаєш, нашого острівця не розміло? - з надією запитує Леська, довірливо проймаючи мене поглядом сяйливих, з мрійливою поволокою, очей.

— Не повинно було...

— Може, краще не йти туди? - не зчуваюся, як рука Леськи опиняється в моїй. - Уявляєш: прийдемо, а його нема!

— А раптом його розміло, але не зовсім? Тоді можна наносити мулу, нарізати в степу дерну та вимостити ним весь острівець — і врятувати!

— Справді?! - радіє Леська. - Я навіть не знала, що й острів теж можна врятувати.

На превелику радість, острівець вистояв, і на ньому та навколо нього навіть спочивала перед далекою дорогою зграя диких гусей - поважних і збайдужіло неквапних.

Щойно вони знялися в небо, я роздягнувся і, хоча вода виявилася крижаною,

перебрів на нашу маленьку твердь.

Насправді це були дві болотяні купини, закидані гілляччям, водоростями, розтритими дошками і взагалі, всім, чого тільки встигла понаносити на них ріка. Та все одно острівець здавався найчарівнішим з усіх, які мені доводилося бачити; і, вимірюючи його кроками, я із захватом усвідомлював, що проходжаюсь по ньому першим, що нога жодної іншої людини на острівець наш ще не ступала і, мабуть, не скоро ступить.

Обходячи його розгрозлі мулисті береги, я почувався так, мовби відкрив для себе і всього людства цілий континент – далекий, непізнаний, утаємничений...

... От тільки Леськи зі мною не було. Я, звичайно, гукав її, просив перебresti, але вона так і не наважилась. І, напевне, правильно зробила. У південних краях наших в середині вересня ще купаються. От тільки нинішня осінь чомусь видалась занадто ранньою і холодною, і якби Леська застудилась, я б собі цього не пробачив.

Повертаючись назад, я почав шукати ще мілкішого броду і, після довгих блукань, натрапив-таки на підводну косу, по якій, поклавши кілька камінців, можна було перебратися до острівця.

Отож наступного дня, після школи, ми вже добулися до того клаптика тверді земної удвох. Тепер на ньому було сухіше і привітніше. Та й у небі сяяло тепле, лагідне сонце, наче осінь змилостивилась над нами і відступила. Ще ми помітили, що на пагорочку, біля струхлявілого пня, пробивається тонесенький паросточок верби, а на схилах де-не-де зеленавіє травичка.

— Правда ж, ти ніколи не бачив такого таємничого острівця? – запитує мене Леська.

— Такого – ні.

— І травичка тут якась особлива: не така, як усюди.

— Не така, зовсім не така.

Минуло ще три дні. Небо стало крицево-суворим, холодним, а повітря пройнялося крижаною вологістю.

— А ти помітив, — сміється Леська, — що, пролітаючи над нашим острівцем, птахи ніби зависають у небі? Напевне, він їм дуже подобається, отож мріють звити на ньому гнізда.

— Звичайно ж, мріють, — відповідаю, дивлячись на небо, де й справді побачив якусь птаху, що безтурботно ширяла у високості. — Це ж чудовий острів, і на ньому ще ніхто не звив жодного гнізда.

— А коли виростеш, ти повернешся сюди? — раптом стривожено запитує Леська. — Де б не був, із будь-яких світів – повернешся?

— Ну, я не впевнений... Мабуть, вступатиму до морехідного училища, а моряки, сама знаєш...

— Ти обов'язково повинен повернутися, — перебиває мене Леська. — Адже тут – наш острівець, і наша річка. Мені чомусь здається, що і село, в якому я народилася, теж знаходилося десь тут, на березі цієї ріки.

— Хіба насправді ти не знаєш, де саме воно знаходиться - село, в якому народилася?! - зупиняюся і здивовано дивлюся на Леську.

Дівчина затинається на півслові і, не кліпаючи очима, сповненими сліз, одчайдушно вдивляється вже навіть не в очі мої, а в саму душу.

— Я взагалі не знаю, де я народилася, — проказує вона, так і не відводячи очей. Але в мене вже не вистачає мужності запитати, як це могло статися. Я лише недоумкувато дивлюся на неї, і так само недоумкувато мовчу.

— Я повернуся сюди, Лесько, — виринаю з глибини своєї недоумкуватості.

— Зате тепер ти знаєш мою таємницю, — думає про щось своє Леська, — І це вже наша спільна таємниця. Правда, ти казав, що і в тебе теж є, якась своя...

— Я вже давно забув про неї, Лесько! - бездумно гарцюю поміж промерзлими купинами, раз по раз б'ючи руками по очеретинах. Вкриті блакитною ожеледдю, вони торкаються одна одної, видзвонюючи при цьому, наче струни розстроєних цимбалів. - Зовсім забув.! - охоплює мене хвиля радісної безтурботності. - Але нічого, сьогодні ж підемо до дідової майстерні, і я все покажу тобі.

— Обов'язково підемо, і геть усе побачимо, — поступово проймається моєю легковажністю Леська, сміючись і навіть злегка підстрибуючи. Хоча, зазвичай, поводитися доволі стримано.

— Звичайно ж, після твого острівця - це вже ніяка не таємниця! — вриваюся в гушавину очерету, ніби криголам - в арктичні тороси, і він негайно вибухає передзвоном стебел, шерхотом закрижанілих косиць та приглушеним вибухом-злетом наполоханої горобиної зграї.

- Просто ти ще не знаєш, яка вона насправді.

— ... Зате у дідовій майстерні, в його "човнярні" справді цікаво! Хочеш, підемо туди разом? Тільки ні про що заздалегідь не розпитуй, ні про що, чуєш?

7

... Це мій човен!

Дід буде його тільки для мене!

Одначе досі про це знали тільки він та я. Відтепер знатиме й Леська. Лише вона — і ніхто більше!

Навіть батько, який не раз навідувався до дідової майстерні, вважає його просто човном, гадаючи, що то дід буде для рибалок. І нічого дивного: завжди так і було. Майже все своє життя дід пропрацював теслею рибгоспу, будуючи каюки - такі великі човни, на яких наші рибалки й досі, як і сто років назад, виходять під вітрилами в лиман та на поближнє озеро, і секрет сотворіння яких зберігається тільки в нашому селі. А ще він ладає човни, яких потрощило десь у плавнях, під час шторму, бо вітри в нашому гирлі дійсно-таки зриваються часто і несподівано, а шторми не поступаються морським.

Тобто так воно завжди велося ... Але цього разу дід "вимудровує" човна не для когось там чужого, а для мене.

— Старію, — сказав він якось, відчувши, що після кількох змахів сокири рука його

підступно зааніміла. — Це ж до чого ми з тобою доживемося: відійду, — а для тебе й човна "вмудрувати" буде нікому. Жодного човняра на селі не лишилося, і вчити нікого — всі по містах порозбігалися.

Мабуть, він чекав, що скажу: "А ти вчи мене на... човняра". Хоча задля учня човняра я ще замалий, все одно він утішився б. Але я цього не сказав. Дід знає, що збираюсь стати капітаном сейнера, як батько, і з ним треба бути правдивим. Ходити на човнах мені подобається, але майструвати їх ... через тиждень помру з нудьги.

... А наступного дня дід заклав на стапелі нового човна. "Останнього-найостаннішого", як він пояснив, та ще й спеціально для мене.

Хоча дід і вважав себе майстром-човнярем, насправді ж він найбільше любляв витесувати весла, які замовляли йому рибалки з поближніх, і навіть із деяких віддалених, сіл.

Коли б я не зазирнув до майстерні, під стелею її, на канатних підвісах, завжди чорніло кілька грубо обтесаних жердин, що обрисами своїми трішечки нагадували весла. Це з тих, які дід ще тільки "викрешував", — оці слівця: "викрешувати", "вмудровувати" дід, напевне, сам і вигадує, тож, крім мене та батька, навряд чи хто й розуміє його, коли він каже: "А таки викресав ще одне весло. Якби ж то вистачило здоров'я вмудрувати доладного каюка."

Тільки-но з рибгоспівського тартака йому привозили більш-менш придатні обаполи, він одразу ж "викрешував" з них щось подібне до весел. З геть усіх. А тоді, якщо це було влітку, закидав на плаский дах майстерні, аби "вигрівалися" на сонці, або підвішував, як оце зараз, під стелею, і кілька днів до майстерні не навідувався.

У ці дні він сидів на дамбаі, що оберігала село від повені, й, обклавшись вудочками, дрімав. Або розпитував кожного, хто трапиться йому поблизу, про те, що діється у світі, хоча так само, як і вони, дивився телевизор та слухав радіо. Просто дід володів дивовижною здатністю розворушувати наймовчазніших людей, випитуючи при цьому все, що заманеться.

І навіть якщо йому переповідали те, що сам він добре знав, все одно щиро дивувався цій розповіді, раз у раз проказуючи "Ото такий світ ... і піди збагни його!" Здається, він так і прожив усе своє життя, прагнучи збагнути цей світ та дивуючись його незбагненності.

Однак минав час, дід знову з'являвся у своїй човнярні, знімав один з обаполів і починав довго й старанно витесувати весло: спочатку сокирою, як він казав, "нагрубо"; далі стругав рубанком, а наостанку зачищав скельцем, тобто "натонко". Для цього й зібрано було в човнярні десятків зо два великих і маленьких, товстих і зовсім тонюсіньких, білих, зелених, коричневих, червонястих, блакитних і ще бозна-яких скелець, які дід оберігав од мене, як найцінніший скарб.

Він дозволяв мені брати в майстерні все, що заманеться, крім цих, понад берегом визбираних, з усього світу в краї наші занесених, скелець, акуратно розкладених по сотах припасованої до стіни, навпроти величезного вікна, полички. Від ранку й до полудня, поки сонце било у вікно, скельця так вигравали всіма кольорами веселки, що

й самі здавалися невеличкими, пощербленими сонечками.

Отож, по-справжньому діда приваблювали лише весла, хоча й доводилося йому як рибгоспівському теслі, і човни лагодити, і міняти настили на причалах, і "доводити до розуму" рибні бочки та ящики, а ще – перекривати покуйовджені вітрами дахи рибальських хатин; тобто він взагалі брався за все, що тільки потребувало його рук, — а все одно прозивали його тільки так – Веслярем. І це через нього, і батька, й мене, теж почали звати Веслярами, вже й забуваючи, що справжнє наше прізвище Гордаші. Та ми й не ображаємося: Веслярі – то й Веслярі! В селі кожен має своє прізвисько, тож наше ще й не найгірше.

8

У човнярні діда не було, проте я знайшов у сховку ключ, відчинив двері, і вражена Леська побачила на саморобному стапелі-риштуванні ... човна. Майже готового, "вимудруваного", – бракувало хіба що верхніх дощочок на бортах та лавок для сидіння.

Минає час, а ми все ще стоїмо і мовчки дивимось на цей витвір. Проймаючись Лесьчиним захопленням, я і сам сприймаю його так, нібито бачу вперше.

Красуючись на саморобних стапелях, човен здавався великим і загадковим, як човен вікінгів чи каравела Магеллана. І якби спустити його на воду, та приладнати щоглу і вітрила ...

— Він що, справді буде твоїм? – обережно цікавиться Леська, обходячи стапелі та погладжуючи борти човна.

— Дід Весляр обіцяв; а якщо вже він щось обіцяє ...

— Зовсім-зовсім твоїм? – ще ніжніше погладжує рапаті, нефарбовані дошки.

— Дід казав, що сам він для такого човна вже застарий. А в батька – велика заводська моторка.

— І можна буде поплисти на ньому до нашого острівця?

— Це ж дуже просто.

— І до багатьох інших островів – теж ... – замріяно мовить Леська, і, заплющивши очі, похитує головою, мабуть, уявляючи себе під вітрилами.

— Навіть до Татарського, що біля самого моря. Таких каюків, як у нас, не будують уже ніде в світі – щоб такі великі, глибокі, й аж на дві щогли ... Про це навіть у газеті писали. І на промисел під вітрилами виходять тепер тільки наші рибалки. Всі інші — на моторках. Але на рака треба йти повільно, і сіті тягти по дну. Моторки для цього не годяться, бо заслабкі...

— Зрозуміла: ти теж будеш рибалкою! — всміхається ще одному відкриттю Леська; проворно залізає на стапель і всідається у ще недобудованому човні.— Ти давно так вирішив, тому дід і взявся вимудрувати для тебе такого величезного човна.

— Останнього він збудував три роки тому. Передаючи його рибалкам, сказав: "Ото він і є — останній човен діда Весляра. Може, колись, на річку чи озеро йдучи, згадаєте його". Він так і вважав, що то останній. Та оце минулої весни я прийшов з ним сюди, до майстерні, і питаю: "Важко збудувати справжнього великого човна?" А він каже: "Довго. І важко. Але якщо хочеш, будуватимемо вдвох. Батько твій до столярної справи

не охочий, за будівництво не візьметься. Йому - аби на сейнера, та в море ... А ти спробуй. Сам бачиш: виходить так, що після мене жодного майстра-човняра в селі не лишається. Якщо повчишся, станеш і рибалкою, і човнярем... - а, трішечки помовчавши, випростався на весь свій велетенський зріст і гордовито, поважно додав: — Майже таким самим човнярем, як твій дід". Щоправда, рибалкою він так і не став. Кілька разів йому пропонували вийти з артіллю на човнах, запрошували навіть на сейнер, що рибалив у морі, але дід тільки один сезон попрацював з артіллю, та двічі виходив у гирло і в море на сейнері, аби "скуштувати рибальського хліба". У душі ж він не був ні моряком, ні рибалкою; він завжди був тільки ... веслярем.

— І ти теж навчишся будувати човни? Великі і справжні, як оцей?

— Може, й навчусь, — невпевнено поводжу плечима. Не можу ж я сказати Лесьці, що для мене це занадто нудно: все життя своє збути в такій ось комірчині-"човнярні". На човнах, або на сейнері — все ж таки цікавіше: корабель, море...

— Обов'язково зумій, чуєш? - просить мене Леська, і я знову вражаюсь тому, які в неї саяливі і добрі-добрі очі. — І добудуйте цього човна. Як будуватимеш наступного, тоді я теж допомагатиму. Не віриш? Я навчуся всього, що вмітимеш ти: стругати дошки, прибивати їх... Що тут ще треба робити? Ага, так, фарбуватиму... А знаєш, ось тут, — показала на корму, — можна зробити невеличку надбудову, ніби хатинку. Щоб ховатися від дощу і вітру.

— Це називається "каютою".

— От у ній ми й житимемо, в каюті.

— Все життя?

— Звичайно ж, усе! Тільки згодом у нас буде великий човен, майже як корабель. І така ж велика каюта. Там буде тепло і затишно. Це і буде нашим домом. Щоліта ми обходитимемо на ньому все гирло, і все озеро. Не хвилюйся, я варитиму юшку, кашу, та що завгодно...

— Навіть рибальську юшку? - необачно перепитую, пригадавши, як старанно чаклує над "потрійною юшкою" дід Весляр, наче, як каже моя мама, не юшку варить, а чаклунське зілля.

— Ну, чесно кажучи...— знічується Леська, — рибальську я ще не пробувала: ні варити, ні їсти. Але ж обов'язково навчуся. Хто в селі варить її найкраще?

— Це ж усі знають: мій дід Весляр.

— Який же в тебе талановитий дід! - сплескує руками Леська. - Якби ж ти хоч трішечки вдався у нього!

— Саме в нього я і вдався, — спантеличено запевняю Леську, але й сам розумію, що звучить все це непереконливо.

— Справді?! - ще раз артистично сплескує руками Леська, але я так і не зрозумів: підсміюється вона, чи говорить серйозно. - Якби ж хто знав, як мені на тебе пощастило!

наопашки, і без шапки, він видається значно молодшим за свої сімдесят, а зараз, у цій майстерні, біля човна, ще й скидається на полярного зимівника, або шкіпера шхуни, що загинула в крижаному полоні; а ми, всі троє, — останні з її екіпажу. Тож човен, якого маємо збудувати під час зимівлі, з решток корабля, — остання наша надія. Навесні, щойно море очиститься від криги, ми залишимо цю хатинку, розпрощаємося з непривітним, але рятівним острівцем, і рушимо до Великої Землі.

Але, здається, я знову замріявся. Зі мною це буває.

Дід і справді поводитьсь так, ніби часу в нас обмаль, а ми ще й бездумно гайнуємо його.

— Чого байдики б'ємо, майстри? — на ходу запитує він, й одразу ж підступає до стапеля. Наша поява в човнярні анітрішечки не здивувала його. Навіть з Леською не привітався, наче вони вже бачилися, а він оце на кілька хвилин відлучався. — Ти, мала, бери оте зелененьке скельце і "причісуй" он те коструbate весло, аж поки не стане гладеньким. Втямиш?

— Втямлю, — стиха відповідає Леська, ввібравши голову в плечі і ... переможно дивиться на мене.

— Ти, діду, — він завжди називав мене "дідом", та й не лише мене — до всіх так звертався, — берися за метрівку, і наміряй, які нам потрібні дощечки на сидіння. Сьогодні й наріжемо. А я поки що потанцюю з рубанком.

Через кілька хвилин ми вже займаємося кожен своєю справою. За вікном кружляють перші, ще несміливі, осінні сніжинки, в майстерні прохолодно, але, захоплені роботою, ми намагаємося не помічати цього. Зима пролетить швидко, а навесні треба вирушити в дорогу..

— Тепер це якийсь особливий човен, правда? — прошепотіла Леська, влучивши момент.

— Чому "особливий"? — бурчу я, тому що вже знудився своєю роботою. — Човен як човен.

— Нічого ти не розумієшся на цьому, — ще утаємниченіше втокмачує мені Леська. — Це всі інші — "човни як човни", а цей — наш. Тільки наш. Ми ж самі будуємо його. Та й саме такого човна ще ніколи і ні в кого не було.

— Такого — ні, — підтверджую я, щиро вірячи в те, що кажу. Бо все, до чого тільки прилучається Леська, одразу ж набуває якоїсь дивовижної утаємниченості, стає "особливим, не таким, як у всіх".

10

Через годину, коли весло вже трішечки "причесане", а

дошки для сидіння нарізані, дід змилюється над нами і відпускає. Хоч як це цікаво — будувати човен, але, почувши, що вільні, ми з Леською негайно вискакуємо з майстерні і, побоюючись, що він раптом передумає та знову примусить взятися за скельце й ножівку, біжимо до річки, до плавнів, аж туди, де чекає не дочекається нас безіменний Лесьчин острівець.

— Очеретяний! — на всі плавні вигукую я, пропонуючи його назву.

— Очеретяний?! — на ходу перепитує Леська, і хоча нічого на це не каже, я вже починаю розуміти, що назва їй не подобається.

— Таємничий!

— Таємничий - краще! А може, Лебединий?

— Лелечиний! - наполягаю я, нібито й не відкидаючи її назви. Дуже вже хочеться, щоб назву все ж таки придумав я. Вона відкрила цей острів, а я - придумав назву! - Лелечиний хіба погано?

— Або Зоряний! Зоряний - ще краще.

— Острів Ярославни! Пам'ятаєш, як цікаво вчителька ... про княгиню Ярославну. Яка ось тут, у нас, на Дунаї... .

— Чому обов'язково Ярославни? - несподівано холодно зустрічає цю мою пропозицію Леська. — Острів - жіночим іменем? Навіть, якщо це княгиня? Краще вже нехай буде Лелечиним, — гонорово поводить вона головою. Хоча я не зрозумів, чому жіночим іменем острівець називати не можна, і взагалі, чому їй так не подобаються жіночі імена.

— Тоді назвемо його Піратським - і досить з нього.

— Ну, звідки тут пірати, Ігоре?! Але назвати все ж таки якось треба. .

— І щоб незвично. Ну хоча б ... Санта-Карамбо!

— Сам ти "Санта-Карамбо"! — сміється Леська.,

— Як знаєш, а я все життя називатиму його - "Лесьчин Острів"!

На цьому суперечка мала б припинитися, проте Леська сповільнює біг і, нарешті, зовсім зупиняється.

— Я так не хочу. Воно, правду кажучи, приємно, що твоїм іменем називають цілий острів. Але тепер це не тільки мій, але й твій...

І ось тут я вже безпорадно розводжу руками. Як каже в таких випадках батько: "Жінки!.. Їм ніколи не вгодиш!".

— А знаєш, я оце читав, що індіанці Латинської Америки називають острови, річки, селища довгими-довгими назвами, які складаються з кількох слів, однаке пишуться й вимовляються разом. Якщо хочеш, так само можемо назвати й цей, наш.

— Може, й хочу. Але як саме?

— Острівякийвідкрилалеськаікийбувїїтаємницею. Га, як тобі така назва? Хай-но хтось вимовить з першого разу, і щоб одним словом! Зате в ній усе сказано.

— Навіщо такому малесенькому острівцеві така довжелезна назва? І взагалі, давай називатимемо його щоразу по-іншому. Скільки разів буватимемо, стільки й даватимемо назв.

— Я тяжко зітхаю! Батько все ж таки правий: жінки!.. Хіба їх збагнеш?

11

... Ось, нарешті, й він, Лесьчин острів. Ріка обміліла, і протока, що відділяє його від берега, стала зовсім вузькою, на п'ять-шість кроків. До того ж, через неї можна пройти по кризі. Нас це одразу стривожує, адже тепер острівець стає доступним для будь-кого. А це значить, що кожен, кому заманеться, може ступити на нього, навіть не

замочивши ніг. Якщо тільки, звичайно, розшукає його. Єдина надія: що розшукати зуміє не кожен.

Тим часом я з подивом помічаю: острівець збільшився! Й аж ніби трішечки підріс. Ще й з'явилися дві продовгуваті коси-півострівці. Цими півострівцями я ступав з якимось особливим хвилюванням, ніби мені належало прожити на цій тверді земній багато років, отож мусив дорожити кожним її клаптиком.

А коли Леська помітила неподалік острова, біля очеретяної купини, щось схоже на розтрощений пліт чи уламок сільського причалу, ми обоє були в захваті. Підремонтувавши цей пліт, ми могли добутися до сусідніх острівців. А саму купину з'єднаємо з нашим острівцем насипом із мулу. Утвориться плавнева карликова держава, володарями якої станемо тільки ми з Леською.

Ми все помічали, усьому дивувалися, над усім замислювалися, щиро вважаючи, що все це гирло ріки — з його островами, плавнями, напівзатопленими гайками; старезним, давно зруйнованим млином і потрощеними кладками; з човнами, мулистими косами та пташиними гніздами, — давно і назавжди належатиме нам і тільки нам.

І ми вже мріяли, як наступної весни (хіба ж я міг припустити, що навесні Майдичі несподівано виїдуть кудись із хутора, покинувши хату напризволяще, і я вже ніколи більше не побачу Леськи?!) посадимо на острівці кілька верб — адже вони приймаються найлегше, з будь-якого прутика; та збудуємо невеличкий курінь...

Тут ми, щасливі своїм дитячим щастям, розповідали одне одному про своє життя, сповідалися у своїх мріях і забаганках, тут я вперше по-справжньому відчув, які рідні мені і ріка, і весь цей край. Тут я учився тішитися всьому тому, чому втішалася Леська, і потерпати від усього, що її засмучувало.

Тож не дивно, що я так боляче сприйняв те, свідком чого випадково став під час однієї зі шкільних перерв...

12

Якось я помітив, що Леська зайшла до шкільного буфету, купила великий кульок цукерок і вийшла з ним на подвір'я.

Не знаю, чому, але я подався слідом, непоміченим вислизнув за нею і заховався за товстим стовбуром дерева, неподалік якого, окремо від гурту, стояла Галепа. Поки Леська повільно, дуже повільно йшла доріжкою, я інстинктивно відчував, що Галепа тут не випадково, що саме на Леську вона і чатує.

А Леська, й справді, несміливо підійшла до неї.

— Отак би й давно, — майже по-хлоп'ячому пробасила Галепа, манірно, лише двома пальчиками, приймаючи від неї кульок, — і пам'ятай мою доброту. Інша давно розп'якала б усе, що знала.

Леська щось там проказала у відповідь, але так тихо, що я не розчув її слів.

— Отож, — підтакнула Поглиначка, зверхньо поглядаючи на неї. — І дивись мені ... Наступного разу я так довго не чекатиму. Домовились, що купуватимеш щотижня, — от і купуй.

Погордо крутнувши округлими плечима, вона хижо посміхнулася і самовдоволено попливла стежкою кудись у глибину парку. А Леська ... Леська ще якусь мить дивилась їй услід, потім, затуливши обличчя руками, кинулась назад, до шкільного корпусу.

— Лесько! - побіг я навперейми. - Я все бачив, Лесько! Навіщо ти це зробила? Навіщо ти це?!

Майдич зупинилася і нажахано глянула на мене. — Ти не повинен був бачити цього, — проказала вона, ледве стримуючи сльози, але при цьому чітко і навіть якось погрозово вимовляючи кожне слово.

— Чому ... не повинен?

— Не знаю, чому, — рішуче похитала головою Леська, — але не по-ви-нен.

— Та все ж таки, навіщо ти купуєш їй цукерки? Навіщо піддобрюєшся? Хіба не розумієш, що вона глузує з тебе? Вона ж ... вона просто знущається над тобою, а ти...

— А що я, що я?! Що я повинна робити? — майже нажахано запитує Леська, оглядаючись, чи нема поблизу Галепи. — Ти ж нічого не знаєш. Ти ж навіть не здогадуєшся ...

— Та про що тут здогадуватися? Ти купуєш цукерки, щоб задобрити Бізонику-Поглиначку, — ось і все! Мабуть, у тебе була якась таємниця, яку ти їй взяла і виказала. Від мене приховала, а їй ... Тепер боїшся, що роздзвонить по всій школі. Їй, бач, зізналася, а мені показувала якийсь острівець. Можеш тепер ходити на нього сама. Або водити Галепу.

Я чекав, що Леська піде геть, або розплачеться. А вона слухала і мовчала. І, вражений цим, я теж замовк.

— Не хочу, щоб ти так думав про мене, — тихо, майже пошепки, але так само рішуче, сказала вона.

Я дивився на зрошені сльозинами очі дівчини, і не міг вимовити ні слова. Як же мені було жаль її! І як я жалкував, що так і не зумів стриматися, що говорив з неї різко, майже брутально.

— Ні, від Галепи не захистиш, — скрушно похитала головою Леська. - Від неї мене вже ніхто не зможе захистити. Бо вона й справді знає про мене щось таке... А я не хочу, щоб на хуторі і в школі дізналися про це. Лізка ж обіцяла мовчати доти, доки купуватиму їй цукерки.

Вкрай ошелешений, я безпомічно роззирався, не відаючи, як поводитися, що казати Лесьці, чим їй зарадити. Найкраще було б, якби неподалік виявилась Галепка. Тоді я просто накинувся б на неї з кулаками. Але вона вже спокійнісінько зайшла до школи, і моє втручання в цю історію анітрішечки не спантеличило її. Чула, що гукаю Леську, бачила, що біжу їй навперейми, але навіть не зупинилась. Звідки в неї ця жорстокість? Чому вона така?!

— Я все розповім. Не думай так про мене, я розповім...— збуджено проказує Леська, лякаючись мого мовчання. - Тільки не сьогодні, прошу тебе: не сьогодні.

Їй досі пам'ятаю усмішку її - розгублену, жалісливу і, водночас, надзвичайно ніжну. Здається, тоді я вперше в житті усвідомив, що усмішка буває ще й ніжною. Мабуть,

тому й запам'ятав. На все життя. Першу ніжну усмішку, подаровану мені дівчиною.

— Можеш і не розповідати, — змилююсь над нею. — Можливо, мені й не треба цього знати.

— А правда ж, острівець той зовсім не схожий на всі інші? — вдає Леська, ніби нічого особливого не відбувається. Зараз острівець цей виявляється для неї таким рятівним, ніби вона щойно випірнула з затонулого корабля.

— Зовсім не схожий.

— І ніхто, крім нас, про нього так і не знає. Ніхто-ніхто! Якщо хочеш, можемо побувати на ньому ще раз, хоч би й сьогодні.

То вже згодом я зрозумів, що так лякало Леську: вона відчувала, що втрачає мене, що можемо посваритися; що через цю історію з цукерками в моїх очах відмирає отой ореол романтичності, що породжений був захопленням нею. Але усвідомлення цього прийшло згодом. Тоді ж я, як завжди, бовкнув:

— Це ж наш острівець, Лесько, можемо навідуватися, коли заманеться.

13

Я прокидаюсь зі сходом сонця, промені якого червонять "ілюмінатор" і наповнюють мою невеличку "каютку" райдужним сяєвом. І це воно розвіє рештки мого сну, сповнює якоюсь неясною надією та прагненням щось робити... і то негайно, щось таке ... що здатне тебе прославити.

Що саме я повинен зробити, — цього я ще не знав. Одначе гайнувати час в ліжку теж не мав права.

Мати моя стверджує, що я ще не народився, а батько вже знав, що я буду моряком. Просторий будинок, в якому живе наша родина, дід і батько збудували лише за два роки до мого народження. А ще за рік батько взявся впорядковувати у прибудові-веранді мою кімнату, або, краще сказати, "каравелу". Велика і видовжена, вона вікнами-ілюмінаторами своїми дивилася на річкову заплаву. Й оскільки дім наш стояв на узвишші, то зі своїх "ілюмінаторів" я міг бачити навіть надбудови кораблів, що проходили Дунаєм до Кілії та Ізмаїла, або прямували до гирла, аби десть там вийти в море.

Звичайно "вікнами на заплаву ріки" в нашому селі нікого не здивуєш. Тому кожного, хто бував в нашому домі, дивувало інше. Відкривши двері до моєї кімнати, вони бачили перед собою три сходинки, котрі, немовби корабельний трап, вели ... на палубу! Вся кімната бала збудована так, що вздовж стін тулилися невисокі, дерев'яні борти.

На носі цього примарного корабля, якраз навпроти "ілюмінатора", стояв стіл, за яким мені належало робити уроки, а всю кормову надбудову було перетворено на своєрідний корабельний музей. Тут, як на справжньому кораблі, був штурвал, висіла справжня, з затонулого корабля піднята, ринда — це такий сигнальний дзвін; лежала невеличка бухта канату і невеличкий якірець. Крім того, на полицях рожевіли великі океанські скійки, а також стояли книжки про моряків і мандрівників; починаючи від "Робінзона Крузо" та "Острова скарбів", і закінчуючи новенькими виданнями "Морської

бібліотеки"

Я вже казав, що в моїй кімнатці-"каравелі" два "ілюмінатора", і це справді так: від усіх інших вікон нашого села, вони тим і відрізнялися, що були не квадратними, а круглими і, дійсно, видавалися справжнісінькими корабельними ілюмінаторами. Проте, стоячи на "палубі", я міг бачити тільки один "ілюмінатор", який був на носі "корабля"; щоб побачити другий, треба було зайти до моєї кімнатки на кормі.

Так, це була справжнісінька каюта, якою, мабуть, могла бути каюта капітана будь-якої каравели, що вирушала у кругосвітню подорож: тут стояли лежанка та невеличкий столик; висів, хоча й електричний, але підлаштований під старовину, ліхтар; на полиці нудився глобус і лежали компас та старовинні морські карти, а на стінах висіли декоративні пістоль та абордажний кортик.

Дізнавшись, що батько має намір перетворити мою кімнатку на "каравелу", дід-весляр спочатку обурився: "Хіба ж так можна? Корабель має бути кораблем, а житло-житлом". З цього приводу вони з батьком ледве не посварилися, оскільки батько вважав, що справжній моряк і в курені повинен почуватися, як на кораблі. До того ж, він уже зробив креслення моєї кімнати, і навіть приготував дещо з корабельних речей, а тому відступати не збирався. Він запросив двох теслярів, і втрьох вони почали ладнати "борти". А дід ходив, придивлявся, і все бурчав і бурчав, критикуючи їх роботу. Врешті-решт, він так захопився цим "корабельним будівництвом", що, коли батько пішов у рейс, сам очолив теслярів, і всю мою каюту та надбудову майстри завершували вже під його керівництвом.

Тепер дід пишається моєю кімнаткою-"каравелою" так, нібито збудував справжній корабель. І дуже образився, коли батько якось жартома нагадав йому, що він же був проти цього "кораблебудівництва".

"Такого просто не могло бути! – впевнено відповів Весляр. — Можливо, я щось там і пробурчав, але ж усе життя тільки те й роблю, що будую човни". І божився, що знесе свою стару хату, що стояла на тому ж обійсті, що й наша нова, і на її місці зведе оселю у вигляді трьохщоглового корабля. От тільки зносити хату йому шкода, тому що зведена була ще його дідом. У цій кам'яниці, вимуруваній з придунайського каменю-дикуна, народилися батько Весляра, сам Весляр і мій батько. "Жоден птах старого гнізда свого не руйнує, — виправдовувався дід. — А ми ж люди"...

Друзів я сюди не приводжу. Щось зо два рази запросив був Миколу і Валерку. І щоразу вони німіли від подиву і заздрощів. Мабуть, кожен із них потім довго мріяв пожити на такій "каравелі", хоча насправді Валерка збирався стати шахістом, а Микола, як і його батько, – агрономом-садівником. Однак "сезон відвідин" закінчився досить швидко. Хлопці відчували, що влаштовувати тут ігрища "в піратів" я не збирався, і взагалі, оберігаю цю кімнатку від чужих очей, як щось потайне і не від світу цього, тому в гості більше не напрошувались.

Я швидко одягаюсь; пригадуючи суворе батькове обличчя, акуратно застеляю свій "гамак", бо на кораблі завжди має бути морський порядок і, поспіхом умившись – про

вранішні туалети, я так вважав, на кораблі не дуже й дбають, — вискакую на вулицю.

Погода майже весняна – тиха, лагідна. Легкий вітерець, що цього разу повіває зі степу, не обпікає, а лише збадьорює, і, стоячи на пагорбі, посеред обійстя, відчуваєшся, як на палубі корабля, під час легкого прохолодного бризу.

Чую, що з дідової човнярні долинає стукіт, і дивуюсь: сьогодні неділя, а в неділю дід-човняр працювати не повинен.

Входжу до майстерні й одразу ж відчуваю, як мене обгортає тепло. Сьогодні дід, нарешті, затопив каміна. Це теж вигадка батька. Удвох із дідом вони вимурували його з дикого каміння – великого і майже необтесаного, а поруч спорудили наковальню, щоб, коли це знадобиться, камін перетворювався на ковальське горно. Якось я попросив батька вимурувати такий камін у моїй "каравелі", але батько лише здивовано глянув на мене:

"Камін на каравелі? Геніальна думка. Виростеш – тоді й збудуєш."

— Чому не зараз?

— Хочу, щоб уціліли й "каравела", і дім, — іронічно посміхнувся батько, — але тут же перепросив: — Жартую. Не можна ж геть усе будувати мені. Треба ж, щоб і ти до чогось рук доклав.

Ось такою видалася у нас розмова. Але це було давно. А тепер я заходжу до човнярні і бачу, що наші весла вже сушаться під стелею над каміном. А дід мудрує над щоглою.

— Великою не робитиму, — показав він, ніби вголос розмірковуючи, але навіть не глянув при цьому в мій бік. Він завжди розпочинав розмову "із середини", без вітання і зайвих вступів. – Може, й швидкість не буде великою, зате й вітриги не перекинуть. Виростеш – примудруєш іншу.

— А сьогодні ж неділя, — кажу я, не для того, щоб нагадати дідові, що ніколи раніше в неділю він не працював, а щоб не опинитися в нього в підмайстрах.

— Неділя, знаю. Але треба поспішати. Боюсь, що не встигну закінчити.

— Чому не встигнеш? — дивуюся. – Ще ж і зима не починалася. А на воду спускатимемо навесні.

— Отож і боюся, що навесні спускатимете вже без мене, — мовить дід, покректуючи та прокашлюючись. — Роботи достобіса. А спустити треба восени, поки заплава не взялася кригою.

— Навіщо поспішати? – всміхаюсь я. – Все одно восени ходити під вітрилом холодно. – ... Але раптом замовкаю і, при світлі низько спущеної лампи та вранішнього сонця, придивляюся до зсірілого дідового обличчя.

— Тому й поспішаю, що човен цей — мій останній, — проказує Весляр, спідлоба зиркаючи на мене. — Відлітати у вирій, не завершивши таку, от, справу, якось не по-нашому.

Дід закінчує "сокирно" обтесувати майбутню щоглу, кладе її на верстак і береться за рубанок. Але я заходжу так, щоб знову виразніше бачити його дуже змарніле за останні дні обличчя. Я вже чув, як учора мати лагідно докоряла дідові, що час

облишити свою майстерню і відпочити, а ще краще — лягти у лікарню.

— Яка лікарня?! — аж образився дід. — Яка, у біса, лікарня?! Ти що, не бачиш, що човна ще й досі не добудовано?

— Та у нас їх аж два: моторний і вітрильний! Вони ж таки змайстровані!

— Е, та то просто човни. А цей же — для Ігоря, — розтлумачує Весляр, вражаючись, що мати не розуміє такої простої речі.

— Ігор може обрати будь-який із тих двох, — наполягає на своєму мати. — Вам же треба лягти в лікарню, а навесні підлікуватися в санаторії. Путівку я вже замовила.

Почувши це, дід очманіло якось дивиться на матір, потім на мене, як на невірного свідка їхньої складної розмови, й, розгублено стенаючи плечима, майже молитовно зводить руки до неба.

— В лікарні лікаря пережити ще якось можна. Але щоб у тебе вдома за кожним кроком твоїм наглядав лікар!.. Це ж що за кара така?! — І, так і забувши розпрямити плечі й опустити руки, почимчикував до своєї човнярні.

Загалом, з матір'ю він живе дружно. Але вона в нас не просто лікар, а ще й завідувачка дільничною лікарнею, яка звикла всім і всіма командувати. Коли застуджується хтось із моїх друзів, удома його відпоють чаєм, і все; якщо ж застуджуюся я, мати-лікарка прямо на "каравелі" влаштовує мені лазарет. Отож, хто-хто, а я діда розумію.

— Цього човна дід ладнає для мене, і навесні я вирушаю в похід по озеру, — повідомляю я. — Невже так важко було здогадатися? — І, так само стенувши плечима та розводячи руками, поважно виходжу слідом за Веслярем.

Та це було вчора. Але сьогодні я придивляюся до дідового обличчя, і починаю розуміти, що, як би ми з дідом не бурчали та не обурювалися, все одно, врешті-решт, буде так, як накаже наш родинний лазаретник: дід справді хворий, дихати йому важко, він часто стомлюється, і рухи його видаються сповільненими та якимось в'ялими.

— Чому ти говориш, що не встигнеш до весни? — стиха запитую я, подаючись до старого. — Ти що, навесні збираєшся помирати?

На мій подив, до прищелепкуватого запитання мого дід поставився розважливо.

— Та, мабуть, час... — проказав він, беручись за рубанок. — Оце Новий рік відколядую, потім човна спустимо...

— Ти що, діду?! Ми ж збиралися навесні обійти все озеро!

Дід стомлено подивився на мене, покректав...

— Тільки ти матері нічого не кажи. Бо тоді вже точно до лікарні запроторить, а ти ж знаєш, все одно я звідти втечу. Жінки — вони ж не тільки жити, але і вмерти спокійно не дадуть...

Щойно він це мовив, як двері прочинилися і в проїмі їх вималювалася чорноволоса, циганкувата голівка Леськи.

— Я тут усе накреслила, — утаємничено повідомляє вона, намагаючись якомога швидше пояснити і виправдати свою появу. Й, увійшовши, простягає мені аркушик з альбому для малювання.

— Що це?

— Малюнки. Я намалювала, якими саме мають бути каюти нашого човна.

— Але ж човен наш маленький.

— Дві каюти: одна - на носі, друга - на кормі, — нібито й не чує мене Майдич. - Щоб і для тебе, і для мене.

Я здивовано оглядаю велетенські, наче казкові тереми, споруди, й відзначаю про себе, що малює вона досить вправно, але ж...

— Це вона ось, креслення...— зніяковіло поглядаю на діда, не наважуючись подати йому Лесьчине малювання.

— А що я тобі щойно казав?! - відповідає дід і, натужно покахикуючи, довго та запально сміється. — Жінки!.. Ні жити, ні вмирати спокійно не дають.

Леська одразу ж усе зрозуміла, і тепер повільно відступає до дверей, ніби збирається втікати.

-То, може, краще зробити пліт? - Усе ще з надією запитує вона. — Великий пліт, на якому розмістяться і щогли, і каюти. Сьогодні ж увечері я намалюю, яким він має бути.

15

У дім наш Леська входила роззираючись, і мало не навшпиньки, майже так само, як колись, в Одесі, я ступав археологічним музеєм: кроки здавалися занадто гучними, прим'ятий у далекій дорозі одяг - занадто неохайним, а ми з батьком посеред усього цього блиску вічності - незугарними і недоречними.

Картини, якими дуже захоплювалася мама, і які були подаровані їй художником з Одеси, її давнім шанувальником; килими; привезений батьком із-за кордону дворучний лицарський меч; цілий набір інкрустованих шкатулок, які залишилися у спадок від захоплення мого прадіда, що походив з давнього козацького роду. Але всі ці речі не те що не викликали в Леськи захоплення, а, навпаки, аж ніби пригнічували її.

— Я ще ніколи не була в такому домі, — мовила якраз тоді, як ми зупинилися перед дверима моєї "каравели".

— Якому "такому"?

— Ну, такому, ось...— невизначено якось пояснила Майдич.

— Але він тобі подобається?

— Тут багато дивовижних речей.

— Мої батьки хочуть, щоб наш дім був схожим...

— На дім міських багатіїв, — підказала Леська, і, невпевнено похитавши плечима, замріяно пройшлася поглядом по заплаканому вікну. - І то дуже заможних

— Нехай і так, нехай заможних, що в цьому поганого? Мені наш дім подобається. А ось чому він не подобається тобі - цього я не знаю.

— В домі все має виглядати просто і творити затишок, — стиха проказала Майдич, і ці слова її заскочили мене зненацька. Ми все ще стояли перед дверима "каравели", і я збирався сказати: "Заплющ очі", щоб тільки тоді відчинити двері. Я вже навіть уявляв собі, як приємно вона буде вражена. Та коли Леська сказала: "має виглядати просто і творити затишок", бажання вразити її ще раз у мене якось одразу зникло. Я просто

взяв і відчинив двері.

Здається, Леська готова була до того, що і на веранді на неї теж чекає щось надзвичайне. Тому зовні сприйняла побачене до образливого спокійно.

Піднявшись трапом на "палубу", вона лише поблажливо окинула її поглядом й одразу ж подалася до капітанської каюти. Не мовивши ні слова, вона доторкнулася до всього, що там було; майже благоговійно потримала глобус, потім компас; переглянула карту гирла Дунаю і мрійливо посиділа біля ілюмінатора.

— Ну, подобається? — намагаюся порушити її мовчання, вражений тим, що Майдич ніяк не хоче виявляти своїх почуттів.

— У нас на плоту буде краще, — каже вона, підводячись з-за столу і проводячи рукою по моїй моряцькій лежанці.

— Чому це там буде краще? — раптом заїдає мене, бо якщо вже їй не подобається моя "каравела" і моя каюта, то що тоді взагалі може подобатися?

— Тому, що тут живеш тільки ти. А там будуть наш пліт і наша каюта, — прямує до дверей чудернацької веранди-каравели.

— Але ж ця каюта теж може бути нашою, — зніяковіло пояснює Майдич. — Приходь будь-коли. Можемо навіть разом готувати уроки.

Леська зупиняється, дивиться на мене своїми чорняво-сяйливими очима і, виклично звівши підборіддя, владно похитує головою:

— Уроків ми тут не готуватимемо. І взагалі, я ніколи більше не прийду сюди.

— Чому?!

— Я думала, що ти такий же самотній, як і я. Що в тебе нема ні свого світу, ні свого острова. А виявляється, що в тебе вони є. Отже, у кожного з нас — свій острів.

— Ти що, Лесько?! Який же це "острів"? Це ж звичайнісінька веранда, яку дід і батько перебудували. А наш острівець ... тобто той, якого ти відкрила, він тепер... наш. Там - острівець, а тут ось ...

— Як це так може бути, - перебиває мене Леська, - щоб усе життя пробути на кораблі, знаючи, що насправді це не корабель, а якась жалюгідна подоба його? — проказує, ніби й не звертаючись до мене, а так, вголос розмірковуючи ... — Як це можна: все життя вдавати, що кудисьпливеш, якщо знаєш, що корабель твій не здатен зрушити з місця? Я не змогла б жити на кораблі, який ніколи й нікуди не попливе.

Все ще погордо здійсмаючи підборіддя, Леська вже й не збирається зазирати до човнярні, а неспішно іде до воріт. А я, знічений, уяви не маючи, що казати і як поводитись, плентаюся за нею. Мені до болю у грудях не хочеться, щоб Леська йшла від нас, від мене, з цього подвір'я...

Що між нами було "не так"? Чому їй тут не сподобалося? Ми могли б ще побути з дідом Веслярем, допомагаючи йому ладнати щоглу. Могли б посидіти в мене в каюті. Постояти над колись давно, прямо до човнярні прокладеним каналом, по якому дід має змогу спускати на воду всі свої суденця; і де під навісом стоять наші човни, а також ті каюки, які рибалки приганяють до діда, аби він лагодив.

— Може, давай подивимося ...

— Ні, — каже Леська, навіть не дослухавши мене.

— Або ходімо до острівця

— Не підемо ми сьогодні до острівця, — ще твердіше і впертіше мовить вона. — Його вже нема.

— Як це "нема"?! Адже ні зливи, ні ...

— Злива тут ні до чого. Просто я знала, що до сьогоднішнього дня існував НАШ острівець. А сьогодні його вже нема. Є лише невеличка болотяна купина, яку колись давно я випадково надибала.

— Лесько! - зриваюся. - Ти можеш говорити зі мною по-людськи?! Скажи, що тут "не так". Що я не те сказав і що не так зробив?! - краєм ока я бачу, що на порозі човнярні з'явився дід, але мене це вже не зупиняє. Мене раптом проймає таке собі "відчайдушся страху": якщо зараз же ми з Леською не порозуміємося, то вже не порозуміємося ніколи.

— Ви живете зовсім не так, як ми, — стиха проказала вона, проводячи носком чобітка по примерзлій грудці землі. - Не так бідно, не так молитовно, і ніби зовсім в іншому світі.

— "Що значить: "Не так молитовно"? - перепитую те, що видалося найнезрозумілішим.

— Тому що не так.

— А як це — " жити молитовно"?

— Що таке молитовність, знає тільки той, хто молиться. Ти хоч коли-небудь молився?

— Ти що, Лесько?! - вражено кажу я. - З якого б це дива я молився богові, якого не існує?!

— Я ж кажу, що ми живемо в різних світах, — задумливо та сумовито проказує Леська. І ми довго, ніяково мовчимо.

Мені здається, що я вже ніколи не віднайду слів, якими можна було б порушити це мовчання; воно вічне і красномовніше за будь-які слова. Я раптом відкрив для себе, що найкраще нам із Леською ведеться у мовчанні. Коли кожен із нас поринає у світ власних мрій та думок, і ми перемовляємося звідти мовою наших почуттів, у якій усі слова означають тільки те, ...що вони означають, і яка не знає ні підступу, ні докорів.

— Це все тому, що в мене оця чортова "каравела"?! - відчайдушно намагаюся врятувати незайманість ще не відкритого острівця наших душ. - Ну, хочеш, ми її розберемо? Там буде звичайнісінька веранда. Як у всіх.

— Звичайнісінькою вона вже не стане. Для тебе це вже назавжди буде "веранда, яку я, через оту вередливу Леську Майдич, зруйнував" - ось що це буде за веранда!

— Та ніколи я так не казатиму!

— Але думатимеш.

— Неправда, ніколи я так не думатиму!

— Значить, думатимеш про щось подібне.

— Ти можеш по-людському сказати, чого домагаєшся?

— Щоб ти пішов і допоміг дідові ладнати човна.

— Та до чого тут човен?! — Уявивши собі, що зараз мені доведеться скніти в човнярні, в той час, як Леська мандруватиме до затоки, я жахнувся ще більше. — Все ж таки давай сходимо до отого малесенького "Острівцяякоговідкрилалеськаіакийбувіїтаємницею". Допоки я вимовляв цю назву одним словом, яструб, що завис був прямо над човнярнею (то він так час від часу провідує діда) від подиву мало не впав із піднебесся. Такої химерії чути йому ще не доводилося: "Ну ти, "діду", загнув!" — познущався наді мною зі своєї погордої високості. — Або давай подамося до причалу.

— Це ваш світ, — стиха мовила Леська, начебто не чуючи, що я кажу. — Ти і твої батьки ніколи не впустять мене ні на твого корабля, ні до вашого дому, ні у витворений вами світ. Я тут завжди буду чужою. Тому мені дуже шкода тебе.

З почуттям невимовного жалю вона пройшлась поглядом по зніченій постаті моїй, по обійстю, по човнярні, з дідом Веслярем у проймі дверей, і, поважно так повернувшись, пішла до свого двору.

16

Ступивши кілька кроків слідом за нею, я все ж таки не наважився йти далі і, проклинаючи себе за ту мить, коли мені спала на думку божевільна ідея вразити її своєю верандою-каравелою, повертаюся до човнярні.

Слава богу, що дід уже зійшов зі свого спостережного пункту і вдає, що нічого не відбулося, і що він увесь поглинутий роботою.

Поки Весляр вправно підправляє фуганком нижню, товстішу частину щогли, — аби не стояти без діла, бо він цього не любить, — я притримую її руками, і ми кілька хвилин мовчимо. Проте мені здається, що дід знає щось таке, чого не знаю, чого не зрозумів в усій цій історії я.

—...А от чому вона так повелася — цього я збагнути не можу, — кажу я, з-під лоба поглядаючи на діда. Якби ж він знав, як мені потрібна зараз його допомога!

— Бо поспішив похвалитися, які ми заможні; як у нас усе не так, як по інших сільських хатах, — пояснює дід, не припиняючи роботи. — Ну а як це на неї вплинуло — сам бачиш.

— Але ж я не хвалився. Я ж нічим тут не хвалився. Ти ж не все чув.

— Ну, це ти, діду, все чув, але так нічого й не зрозумів, — хитрувато всміхається дід-Весляр. — А якщо так, по-житейськи, то дівчисько це твоє достобіса мудре. Воно добре розуміє, що в такі хати, у такий світ дівчат-сиріт впускають неохоче. Але що я тобі пояснюю? Ти ж усе чув. — Сиріт? Це тому, що в неї нема батька? У нас у школі в багатьох нема батьків. Вадик Шпета навіть радів, що батько покинув їх, адже нема кому братися за ремінь.

Дід відривається від роботи і замислено дивиться кудись у простір перед собою

— Ти ще багато чого не розумієш, — каже він. — Але, може, це й на краще.

— Це ж Леська ... Хіба її зрозумієш?!

Дід робить кілька помахів фуганком і, відступивши на два кроки, милується своїм витвором. Я теж відступаю і теж намагаюся уявити, якою ця колода буде хорошою щоглою ... але не можу: мабуть, тому що вся уява зайнята зовсім іншим.

— То й що, - дещо зніяковіло запитую діда, - вона вже так ніколи й не прийде сюди?

Ми з дідом друзі. З ним можна говорити про все, що завгодно. З батьком так не поговориш, той більше звик наказувати і повчати. Ніби я не син, а палубний матрос його сейнера. А з дідом по-справжньому можна поговорити про життя, знаючи, що він із тебе не посміється і таємниць твоїх не викаже.

— То вже залежатиме від тебе, — каже старий.

— Що ж тут від мене залежатиме, якщо сказала, що ніколи більше не прийде сюди?

— Ну, це вона зараз так каже, а пройдуть роки ... Подивиться твоя Леська на цей дім не як дівчисько, а як господиня, і хтозна ...

— Які роки, діду? Я ж хочу, щоб вона прийшла сюди вже завтра чи післязавтра.

— Бачиш, "діду", — каже мені дід. Він завжди називає мене "дідом", коли хоче в чомусь переконати. - Жінки приходять не тоді, коли хочемо ми, а коли їм хочеться, щоб ми цього захотіли. Я допитливо дивлюся на старого. Мабуть, я занадто неуважний, щоб не те що проїнятися глибинною мудрістю його слів, а хоча б збагнути їх зміст. І це мене дратує. Але на стан мій дід не зважає. - Отож, піди й поговори з нею.

— Як ... поговорити?

— Як з мудрою жінкою.

— Якщо ти такий розумний, — в'їдливо кажу я, — піди й поговори з нею сам.

— Сам! - іронічно хмикає дід. — Якщо вже казати правду, все життя я вмів говорити тільки з веслами та човнами. Ну, ще зі старими рибалками. З жінками в мене якось не складалося.

— А мене повчаєш.

— Мене мій дід теж повчав. Так повелося. — І тоді Весляр мовив слова, які одразу ж врізалися мені в пам'ять, і які я так ніколи й не зміг забути. Вже хоча б тому, що забути їх просто неможливо. — Знаєш що, "діду", — сказав він: — Я теж багато чого в тих жінках і в житті з ними так і не второпав, але твердо, раз і на все життя, зрозумів: "Жінка - як човен: шануєш її, доглядаєш, — вона тебе в будь-який шторм порятує; а зневажиш її - на першому ж вирі життєвому й сама на дно піде, й тебе потягне". От і думай тепер. А твоя Леська ... Побачити б її років через сім-вісім ... Здається, вона з тих жінок, з якими в будь-яку неgodу, будь-який найлютіший шторм виходити в море не страшно. Якщо, звичайно, шануватимеш.

З хвилику ми мовчимо, думаючи кожен про своє.

Старезний клен на нашому обійсті обсіла зграя галасливих ворон. Чому на цьому дереві їх завжди найбільше, і що їх приваблює, цього ніхто з нас збагнути не може. Очевидно, у них, птахів, "так повелося". Ми з дідом завжди сприймаємо їх терпляче. Але сьогодні вони мене дратують. Шкода, що кудись подівся яструб, він би їх розігнав.

— Нічого, коли ми з Валеркою сваримося, я зазвичай вдаю, що дуже образився, і не

збираюся навіть розмовляти. Два-три дні він ще якось терпить, а потім починає миритися, і дружба у нас після цього ще міцніша. — Я перевів подих, зважаючись на те, що повинен був зараз сказати, і тільки по цьому кажу: — Леську теж вистачить на два-три дні. І нікуди вона не дінеться.

17

Навіть важко уявити собі, як часто
праведністю наших взаємин із близькими
людьми ми завдячуємо тільки нашій
"святій неправді".

Богдан Сушинський.

Кілька днів я мужньо вдаю, що Леськи для мене не існує. Ну, от, не існує її – і все! Зрештою, я теж упертий і теж умію ображатися.

Поступово я входжу в роль і перетворююся на великого актора. Коли поблизу з'являється Леська, я задумливо вдивляюся в обрій, ніби там ось-ось має з'явитися "літаюча тарілка". Коли, мало не зіткнувшись зі мною в коридорі школи, Майдич стиха, розгублено і, як мені здається, покайно вітається зі мною, я помічаю, що весь захоплений нашою класною красунею, Вікою Зеновою, тендітна постать якої велично красується посеред гурту її "придворних дам".

Що, хтось там зі мною чемно так привітався?! Не можу ж я відволікатись на якесь там дівчисько, коли мені всміхається саме наше класне диво – осяйна та незрівнянна Віка Зенова!

Вже на третій день мого великого акторського експерименту помічаю, що Валерка і Микола по-змовницьки перешіптуються і, поглядаючи то на мене, то на Леську, що, за звичаєм своїм, тримається кроків за десять позаду нашого невеличкого гурту, підштовхують один одного ліктями. Ще не почувши від них ні слова, я вже знаю, що їх турбує:

— Ти що, з Леською ... ну, ніби посварився? — все ж таки саме Валерці випадає вступати зі мною в важкі переговори.

— Ніколи я з нею не сварився, — похитую головою і, на відміну від нього та Миколи, намагаюсь не оглядатись на самотню постать Леськи.

— Але ж завжди ви якось... — делікатно підступається до мене Валерка, в черговий раз підбадьорений Миколчиним ліктем. — ...Ну, ніби ж то трималися разом

— Я ж не "дівчатник", щоб водитися з Леською чи ще з якоюсь-там. Ми з вами дружимо? От і ходімо разом. А вона нехай собі ходить з Галепою, або Зінкою чи з ким хоче.

— Значить, посварився, — впевнено, й аж навіть самовдоволено, каже Валерка. — Розвідка спрацювала точно. Від народу нічого не приховаєш.

— Чого ви причепилися? Вам подобається Леська? От і ходіть з нею.

— Леська всім подобається, — бовкає Микола, і цього разу сам отримує тлумака від Валерки. Але вже запізно. Я підозріливо дивлюся на Миколку, і починаю пригадувати, що він і справді не байдужий до Леськи.

— Не хвилюйся, нікому іншому твоя Леська не подобається, — як щирий друг, запевняє мене Валерка.

— "Крім мене, дурня" — міркую собі.

— Звідки ти знаєш, що не подобається? — несподівано заперечує Микола. — Ще й як подобається! Декому — навіть більше, ніж може подобатися Зенова.

— "Декому" — це кому? — грізно насувається на нього Валерка, і я відчуваю, що без чергового "раунду на ринзі" тут не обійдеться. — Чи, бува, не тобі?

— При чому тут я? — огризається Микола. — Це ти — великий дипломат. Але, якщо ми друзі, то повинні говорити одне одному правду, як воно є.

— Може, давай ми підемо вперед, — пропонує мені Валерка. — Нібито дуже поспішаємо. А тебе лишимо. Ти ж, навпаки, човгай чоботами так, ніби тебе стриножили. Поступово Леська підійде, ну ти і заговори про щось там...

— Та не збираюсь я з нею говорити!

— Тоді почекаємо її разом, — пропонує Микола ще витонченіший спосіб. — Я сам заговорю, а потім ми вже лишимо вас удвох.

— Я ж знаю, що тобі дуже хочеться поговорити з нею, — в'їдливо кажу я. — От ми з Валеркою вас удвох і лишимо. Вважай, що вже залишили.

— Стривайте, стривайте! — постає між нами Валерка. — Зараз ви посваритесь, і зведете нанівець увесь мій геніальний задум. Слухай, Ігоре, ми ж добре знаємо, що у вас там із Леською щось таке ... Як у старшокласників. І нема чого соромитися, ми ж друзі ... Й оскільки ми друзі, є кілька ідей.

І, не гаючи часу, Валерка викладає кілька винятково геніальних способів нашого з Леською примирення. Але я — впертий, як віслик, і, поки вони з Миколою перевиховують мене, з'являються крайні хати нашого хутора. Тепер уже залишати нас із Леською наодинці пізно.

Єдине, що я встиг помітити, — що Галепа і Зінка, які чомусь затрималися в школі, наздогнали Леську, і при цьому Поглиначка Цукерок навмисне підштовхнула її плечем. Про що там між ними йшлося, не знаю, але тепер Лізка і Зінка на крейсерській швидкості наздоганяють нас.

— Хлопці, є новина! Майдичиха нашого Весляра-жениха відшила! Хе-х-хе! — і на мені відвела душу Галепа, штовхаючи так само, як Леську. — Га, Зінко, бачиш, що вона з нашими хлопцями витворює?! Світська левиця з болотяної купини!

— Чекайте-чекайте її, женишки, — прилучається до тортур Зінка.

— Нехай розповість вам, яка вона вся з себе міська та богоправедна, не те що ми, гріховодниці.

Я з ненавистю дивлюся услід Поглиначці, і починаю розуміти: поки ми з Леською разом, вона ще може почуватися хоч трішечки захищеною. Та щойно Галепа довідається, що ми справді посварилися, вона розтерзає нас обох. Поодинці. Розтерзає і... — по-людожерськи поглине!

Але справа не лише в цьому. Я вже відчуваю, що актор із мене нікудишній, і що в ролі своїй занадто перестарався, та й взагалі, все моє "акторство" — лише жалюгідна

спроба утвердитися в зверхності. І над ким? Над Леською! Проте "фокус із Валеркою" тут не вдасться: першою Леська не підійде. Незважаючи на те, що винним я себе не почуваю, і що між нами взагалі не було нічого такого, через що можна було б посваритися, я все ж таки вирішую: "Час здаватися"!

От тільки "здаватися" теж виявилось не просто. Ще два дні я мужньо зважуюся, щоразу боягузливо віднаходячи якісь причини не підійти до Леськи, і навіть сподіваючись, що першою підійде вона. Проте в п'ятницю, на великій перерві, переді мною зринає Микола:

— Слухай, я оце з Леською говорив. Ну, там, про новий гурток з хімії...

— Ти ж у нас недовчений шкільний Менделєєв.

— ...То виявилось, - не дає мені товариш вибити себе із сідла, - що вона на тебе зовсім не сердиться. Навіть просила передати, щоб після школи ти підійшов до верби, що за спортзалом. Додому йтимете разом.

— Вона що, так і сказала, щоб я підійшов до верби? — хапаю Миколу за відліг піджака.

— Про вербу підказав я - посилено чухає потилицю Миколка. - Ти знаєш де це. Там колода-лавка лежить, на якій старшокласники женихаються!

— Я ж тебе не про колоду і вербу запитую.

— А про що? - округлює очі Микола.

— Про Леську. — Так вона ж так і сказала, що... хоче поговорити з тобою. І взагалі, не розігруй із себе страждальця. Я у ваші "родинні" справи не втручаюся.

18

Біля верби Леськи не було.

Я простояв на пронизливому вітрі хвилин п'ятнадцять, й аж тоді, як гамір на шкільному подвір'ї затих і, здається, розійшлися навіть старшокласники, Майдич з'явилася.

— Микола сказав, що чекатимеш, але я затрималася. Хочеш поговорити зі мною? — стиха проказує вона. Леська взагалі володіла здатністю говорити все надзвичайно тихо, але при цьому голос її лунав чомусь дуже рішуче і переконливо. Як це в неї поєднувалося, збагнути я так і не зміг.

— А мені сказав, що це ти хочеш поговорити зі мною і чекатимеш. Давно знав, що він брехун, — стискаю кулаки, почуваючись незручно перед цим дівчиськом.

Але Майдич чомусь всміхається і мрійливо так каже:

— Отже, може трапитися й так...

— Що "може трапитися"? -нашорошено перепитую я, почуваючись двічі ганебно ошуканим.

— Що й неправда теж іноді видається праведною.

Саме в цей час на пагорбі, що брунотно бовванів неподалік верби, з'являються Микола і Валерка. Микола показує на нас пальцем, регоче й аж пританцює від задоволення.

— Не сердьтєся! - гукає він. - Хто б вас, ідіотів, ще, крім мене, помирив?!

Ми з Леською переглядаємося і теж сміємося. Нам хочеться танцювати разом із Миколою, бо й справді, хто, як не він, додумався б звести ось так, нас, двох ідіотів, що, через дурість свою, мало не зреклися і своєї дружби, і свого захоплення?!

"Виявляється, неправда теж буває... праведною!" – ось вона, свята істина, яку піднесло нам тоді саме наше небагате на події та особистий досвід життя!

19

Я стукаю в двері, але ніхто не озивається, ніби в будинку нікого й не має. Дивно. Я знаю, що Леська вдома, сам бачив, як із півгодини тому заходила до нього.

Стукаю ще раз, а тоді несміливо штовхаю двері. Вони лише причинені, отож піддаються досить легко.

"Невже спить?! — дивуюся я, увіходячи в сіни. — Доведеться будити. Вчора ми домовлялися йти до острова? Домовлялися! Отже так підводити нечесно."

Тихенько проходжу вітальню і завмираю на порозі наступної кімнати. Що це?! Леська і її мати стоять навколішки перед столом, на якому видніється велика ікона в товстій, золоченій, але вже добряче підтусклій рамі. Бог на ній — суворий і сумний. Але на жінок, що, благоговійно стуливши долоні на підборіддях, щось там вимолюють у нього, дивиться поблажливо і скорботно: "Як би ж я здатний був чимось допомогти вам!"

Ні Леська, ні її мати, тітка Лариса, й досі не помітили мене, і я стою, не знаючи, що робити: чи то подати голос, чи тихенько вислизнути з хати? Чую, як вони шепочуть якісь слова, бачу, як хрестяться і вклоняються. Тільки Леська робить це невміло, і не так захоплено та самозречено, як мати.

Мені чомусь стає страшно: і за Леську, і за того сумного Бога, що, здається, й собі промовляє слова якоїсь молитви.

От тільки кому він може молитися?! Нам легше, тому що будь-коли можемо помолитися Богові, А кому може помолитися сам Бог, якщо тільки він існує? Ото ж бо й воно, що Богові й помолитися нікому! Оце дивовижне відкриття: "Нам добре, бо хоч є кому помолитися, — Богові; а самому Богові й помолитися ж нікому!" – застає мене якось зненацька.

Стиха відступаю за одвірок, але повернутися й піти геть сили все ж таки бракує.

"Навіщо ти робиш це, Лесько? Навіщо тебе примушують робити це?" — майже шепочу я, і слова мої, хоча вони й не зринають з губ, теж здаються словами молитви, яку сам я оце щойно вигадав.

Я так ні слова й не вимовив, однак Леська якимось дивом почула мене. Чи, може, просто якось відчула. Озирнулася, і, так і не підводячись, на колінах, повернулася до мене. Все ще тримаючи руки складеними на підборідді, вона з подивом дивиться на це "явлення Христа народу".

Тітка Лариса теж помітила мене, але ще якусь хвилюк молиться, аж тоді сухо проказує:

— Та й чого тобі? Не бачиш хіба?..

— Та я ж — нічого... Я просто так, за Леською зайшов... — зніяковіло промимрив я.

— Ми домовилися... На острів іти треба...

— Та я хіба що? - так само сухо поступається тітка Лариса. — На острів — то на острів. Хіба колись не пускала? Якби вона з кимсь іншим... — ударила Леську по руках, щоб опустила, не на ікону ж дивиться, а на мене грішного. — Якби з іншим — ще й вилаяла б.

— Він тут, недалеко... Це справді зовсім близько, — поспішаю заспокоїти тітку Ларису, побоюючись, що все ж таки схаменеться і не відпустить навіть зі мною. — Там невеличкий острівцець.

— Чула вже: острів — різкувато перебиває тітка Лариса, роздратовано дивлячись на мене з-під насунутої на очі чорної хустини. - Сказала, що вийде, значить, вийде. На вулиці почекай.

— Принесло ж його... — уже в коридорі долинув до мене рипучий, але незлостивий голос господині. - Ні помолитися, ні вмерти спокійно не дадуть. А ти, мала гріхководнице, домолись, домолись. Все одно він уже роздзвонить на все село, що ти сектантка. І в школі розповідь.

— Та ні, він не розповідь... Цей - не стане, це ж Ігор! Він — нізачо, — навмисно голосно мовила Леська, щоб я міг почути навіть у дворі.

20

Осінь знову відступилася від нашого південного краю: сяло не по-осінньому яскраве і тепле сонце; басувала в сивуватому літеплі пташина згряя, а низина, що починалася одразу за оселею Майдичів, здавалася весняною лукою, на якій бракувало хіба що молодій яскраво-зеленій, трави і... коней.

Я бреду цією лукою і всідаюся на замулену корму бозна-коли й ким покинутого тут, або звідкись принесеного, човна. А що знайшов він свій останній притулок між кронами густих верб, то Леська не одразу й збагнула, куди це я запропастився.

Я бачив, як, вийшовши з хати, дівчина кинулась спочатку до хвіртки, потім до пролому в огорожі, навіть зазирнула за ріг клуні, бо не вірила, що я міг ось так, узяти й піти геть. Просто взяти й піти...

Як же довго вона шукає мене! От тільки навіщо все це... навколішки... перед образами... молячись? Бога ж нема, і бути не може! Нам же втокмачували це мало не щодня. Недарма ж дід Весляр обурювався з цього приводу: "Ага, нашого Христа вже, бач, нема, залишилися лише їхні, комуністичні, нехристі!"

— Хочеш, попрошу маму, щоб не примушувала тебе молитися цьому... підсліпуватому богові? — наважився я, коли Майдич нарешті виявила мій сховок.

— Та ти що?! - жахається Леська. - Не кажи так! Матері — теж ні слова. Ніколи, чуєш?! Якщо заговориш про це з нею, погано буде всім трьом. А так - тільки мені одній.

— То ти й справді віруєш? Ти молишся, тому що ?..

Леська заперечливо похитала головою, але що саме вона хотіла заперечити, я так і не зрозумів.

— Навіщо ж ти?..

— Моя мати... Вона по-справжньому віруюча, і вона так просить... Але ж ти нікому

не скажеш, ти мовчатимеш?

— Клянуся, Лесько!

— Вона в мене дуже набожна. Навіть у секті записана. У містечку, де ми раніше жили, до нас часто приходили люди з секти. І ми теж ходили, щоб молитися разом. Тільки нікому не розповідай про це. Розумієш, у містечку з мене люто дражнилися, і в класі, і на вулиці тільки й чула: "Сектантка", "богомолка", "святоша", "божа корівка"... Та як завгодно! Ні-ні, я, звичайно, всім їм прощала. Таким, лютим, завжди треба прощати. Але все ж таки... страшно було жити, щодня чуючи таке.

— Я ніколи не скажу так про тебе, Лесько. І нехай тільки хтось спробує...

— Все одно, нікому не кажи, — вперто вмовляє мене Леська, не вірячи, що люди здатні бути милосердними до тих, хто все життя благає Бога про милосердя.

— Але тобі що, справді, хочеться молитись? Його ж нема, Бога! Хіба ти не знаєш цього? Ми ж усе це на уроках проходили.

— Знаю, що нема, але дуже боюся його.

— Кого ж ти боїшся?!

— Бога, кого ж іще? — вбирає голову в плечі Леська.

— Чого ж його боятися, якщо його нема? Зовсім нема! А якщо нема, то й боятися нікого.

— Може, й нема, а мені страшно. Мати, бувало, наказує: "Навколішки!" Мені не хочеться, ну, зовсім... Але він, той, що на іконі, так грізно, так страшно дивиться на мене, дивиться і дивиться... що, навіть не спам'ятавшись, починаю молитись. Якби в мене був батько, він, напевне, захистив би від нього.

— Батько - так, батько обов'язково захистив би, — зміцнюю Леську у вірі не в Бога, а в батька. Але ж його в тебе нема?

— Нема, — похитала головою Леська. — Й ніколи не було.

— Як це... "не було"? Такого ж не буває, Лесько. Якщо є ти, мусить бути й батько.

— Так воно з усіма й стається, — покійно визнає Леська. — Але в мене чомусь не було, — знижує плечима. — А ще... я не хочу кривдити матір. Їй здається, що, коли не молитимусь, залишусь такою ж нещасливою, як вона сама... тому що теж учила в школі, що Бога нема. У неї хворе серце, і, коли я відмовляюсь молитися, вона дуже страждає. Каже: "Бог усе бачить, і знайде людину, де б вона не сховалася". Невже так може бути? Невже він здатен розшукати нас навіть на острівці, про існування якого ніхто, крім нас двох, і не здогадується?

Я розгублено стенаю плечима, але одразу ж спохоплююся.

— Його ж нема, Лесько! Його взагалі не існує. Ми ж про це вчили.

— А ще вона каже, що, якщо я не молитимусь, він покарає ... нас обох. Мене - за те, що не молюся, її - за те, що не наставила на шлях божий.

— Але ж ми вчили... — розгублено промимрив я, намагаючись стояти на своєму. — Там же все написано...

— Мені здається, — рятує мене Леська, — що там, на острівці, він мене, не бачитиме. Може, навіть не здогадується про існування цього острівця. А, значить, на

ньому можна бути не праведними, а такими, якими нам хочеться бути, без гріхів і молитов.

— На островці він нас не знайде - це точно. Навіть якщо й справді існує, — впевнено кажу я. І щиро вірю в це. - То - наш острів. На ньому вже ніхто не зможе ні скривдити нас, ні залякати, ні примусити молитись, якщо самі ми цим своїм молитвам не віримо. Якщо вчителі вчать нас, що Бога нема, то чому ж Бог так недбало вчить самих учителів?

21

Ми все ще сидимо на замуленому човні і милуємося зграйкою сосен, хтозна коли й ким посаджених на піщаному узвишші по той бік затоки; зеленими килимками трави, що проросла, не дочекавшись ще такої далекої і безнадійної весни, та золотавим безмежжям очеретяних плавнів. І мені хочеться вірити, що у нас знову один світ, один на двох, однаке добре мені буде в ньому лише доти, доки Леська не полишатиме мене в ньому напризволяще. Але скільки ж у цьому, нашому з Леською, світі всього такого, що здатне зруйнувати його!

— Глянь: мати!

— То вона на роботу, — пояснює Леська. - Час кормити каченят.

Я знаю, що тітка Лариса працює на качиній фермі, яку оце минулої весни вибудували одразу за нашим селом, і знаю, що додому повернеться нескоро. Це додає мені сміливості, та й план, що якось сам собою з'явився в мене, здається просто-таки геніальним.

— Отже так, — кажу я, - ходімо до тебе. Роби, що я звелю, і нічого не, бійся.. Чому ти повинна терпіти все це?

Леська безпорадно дивиться на мене, і нічого ніяк не розуміє.

— Лесю! — гукає мати. - Борщ стоїть на плиті! Не ходи голодною!

— Добре!

— Хлопця теж запроси!

— Запрошу.

— Який там борщ?! — остуджую Леську. — Борщ — потім. Ти можеш винести з хати цього грізного і "всевидючого"?

— Кого це? - насторожується Леська.

— Ну, цього, вашого Бога. Неси його сюди.

— Ікону? Ти просиш винести з хати ікону?! Навіщо?! Її ж виносять лише на хресний хід.

— Заодно й придивлюся до нього; там у хаті не розгледів.

— Тоді зайди до хати.

— До хати — ні, — кажу я, впевнено рушаючи до подвір'я Майдичів. - Хіба тобі важко винести? Подивимося при сонечку, і все. Раптом виявитися, що він зовсім не такий сердитий, яким здається тобі. Тож більше ти його не боятимешся.

— А й справді, — несміливо погоджується Леська, проте дивиться на мене все ще недовіжливо, мабуть, передчуваючи, що я задумав щось зовсім інше, лихе.

Ще з хвилинку дівчина вагається, але все ж таки ікону врешті-решт виносить. Я беру її до рук і, розглядаючи, повільно бреду до лиману.

Нашорошено поглядаючи то на Бога, то на мене, Леська мовчки йде за мною. І в цій повільній, безвольній ході, і в покірному мовчанні Леськи вловлюються щось безнадійне.

Помітивши наш "хресний хід", яструб-лунь, господар тутешніх плавнів, облишив своє ширяння у високості й, забувши, що "вийшов" на полювання, приєднався до нас. Так, утрюх, — я, з Леською, — прилиманною лукою, а яструб, наче ангел-хранитель, — луками піднебесними, й рухалися ми до судної плавневої купини.

Упродовж усього цього "хресного ходу", я майже невідривно дивлюся на ікону. Бог і справді похмурий, обличчя мученицьке, до того ж, потріскане. Проте очі... очі в нього дивовижні. Здається, що погляд їх пронизує тебе наскрізь. Від нього неможливо заховатися, його неможливо витримати, — він всюдисущий і нестерпний.

— Адже ти боїшся його, Лесько, правда? — кажу я, відчуючи, що і в самого руки починають тремтіти: все ж таки це Бог! І, мабуть, ще ніхто й ніколи не робив з ним того, що маю зробити зараз я.

— Правда, — киває Леська.

— І тебе примушують молитися йому?

— Примушують, — повторює Леська слідом за мною, ніби проказує слова закляття.

— А коли його в хаті не буде, боятися тобі вже буде нікого! Та й молитися — теж не треба буде! — кричу я, й, обома руками піднявши ікону над головою, біжу до води.

— Що ти робиш?! — кидається за мною Леська. — Божевільний, що ти збираєшся робити?! Вернися, верни!..

Але мене вже ніщо не здатне стримати, ніщо! Я з розгону кидаюся в лиман, так що крижана вода хлюпає мені в чоботи, і з люттю пожбурюю ікону у чорне, мулисте місиво затоки. Пожбурюю, і так, у воді, завмираю. Леська зупиняється на березі, за два кроки від мене, і теж самозречено мовчить.

— Ось і все, тепер його вже ніхто не знайде, — стиха кажу я. — І тобі не треба буде молитися йому. Розумієш, молитися буде нікому!

Леська затикає рот кулачком. Вона з жахом дивиться на те місце біля купини, де щойно затонула ікона, і боїться, що не стримається і закричить.

— Що ти наробив, Ігоре?! — запитує крізь сльози, опанувавши нарешті себе. — Невже ти не розумієш, що наробив?! Піди й дістань його. Негайно дістань.

— Боїшся, що мати лаятиме?

— Негайно піди і знайди Бога. Чуєш, що я кажу?! — гукає вона. — Поки не знайдеш Бога, я до хати не повернуся! — Почувши це, я здригаюся з несподіванки. Мені й на думку не спадало, що в цього малесенького, мовчазного і вічно чимось пригніченого дівчаті може бути такий владний голос. — Ти не мав права робити цього!

— А ти скажи матері, що це я зробив. Сам зайшов, узяв і... Нехай батько потім відлупцює мене. Тільки не кажи, де він, Бог ваш, лежить. Ти не бачила, коли я закидав його туди, не бачила — і все.

— Ти не міг зробити цього, Ігоре! - жахається Леська. — Як я тепер матері у вічі дивитимуся?! Як поясню, куди ми з тобою поділи Бога, якому вона все своє життя молилася! Як?!

"А й справді: "як" пояснити комусь, куди ми поділи свого Бога?! — кажу собі, аж тепер зрозумівши, що не врятував я цим своїм вчинком Леську, і не міг врятувати, а навпаки, ще більше ускладнив її життя. —

Ікону... Ікону вони звичайно знайдуть собі іншу. Куплять у сектантів, чи де їх там продають... Але, як після цього житиметься Лесьці під одним дахом з її щиро віруючою матір'ю? І за кого матиме тітка Лариса мене?

— Змилуйся ж наді мною! Змилуйся! - Вже не Бога, а мене благала Леська. — Хочеш, на коліна перед тобою впаду, тільки змилуйся, дістань його. Або ні, ти застудишся. Я сама, — почала вона зривати з себе куртку. — Я запам'ятала, куди ти його кинув. Он там, біля тієї купини.

— Лесько, не смій роздягатися! — вигукнув я, бачачи, що вона вже сіла й почала стягувати з себе чобітки.

— Але ж там залишився наш Бог!

— Тоді вже краще я сам! Там неглибоко, по коліна. — Якщо ти не хочеш... якщо злякалася... Сам закинув, сам і знайду!

"Дурень, — кажу собі, й повільно, намагаючи чобітьми дно, бреду до купини, біля якої має захлинатися водою Лесьчин Бог. — Який же ти дурень! Ну, чому ти такий? Що б ти не придумав, як би не збирався допомогти Лесьці, - все не так, все невдало, все їй на шкоду. Де він там, цей Бог?! — повільно забрідаю в лиман, як у води Йордану. — Знайти б уже його!"

Вода сягає поверх чобіт. Ноги задерев'яніли від холоду, а шар мулу стає все товстішим і гливікішим, отожд ледве витягую їх. І все ж таки вперто йду до купини, яка чомусь не наближається, а, навпаки, опиняється все далі й далі від мене, ніби річкова мара, що зваблює людей, заманюючи їх на вбивчі вири.

— Обережніше, Ігоре! — знову благає мене Леська. — І швидше, швидше йди! Ти ж застудися і захворієш!

— Нічого мені не станеться! — вигукую я, цокочучи зубами, і провалююся мало не до пояса. — Вода тепла, — дрижачи від холоду переконаю Леську. — Кілька хвилин — і я твого Бога знайду. Я знайду його, і нічого мені не станеться. Ні мені, ні Богові!

Проте Лесці однаково страшно: і за мене, й за Бога. Тому вона відчайдушно входить у воду і мулкою мілиною бреде до нас обох.

Ось він! Бог лежить на трав'янистій купині, що підступає мало не до поверхні. Вода тут прозора, тому виразно бачу його сумне, змучене обличчя.

Він покаюнно дивиться на блакитно-сіре й холодне, як саме плесо цієї ріки, небо, і, здається зовсім не помічає мене.

Скориставшись цим, вихоплюю його, ніби з вогню, і, міцно притиснувши обома руками до грудей, поспішаю назустріч Лесьці.

— Він є! Він тут! - вигукую я, і ще ніхто й ніколи не тішився так віднайденому для

себе Богові, як я – у ті хвилини. – Не бійся, він усе зрозуміє. Він тебе простить. Це не твій гріх, Лесько! Не твій, не бійся! І взагалі, він сам винен.

— Бог?!

— Так.

— Невже навіть Бог – і той перед нами... в чомусь провинився?! – й обличчя Леськи перетворюється на маску жаху. – Що ти таке кажеш, Ігоре?! Побійся Бога! У чому ж його провина?

— А в тому... Якщо на цьому світі справді існує Бог, то чому в цьому ж світі з'явилося стільки безбожників?!

— Як ти сказав? "Безбожників"?

— Це що, якесь дуже погане слово? – знічуюсь я. – Тоді я просто не знав. Саме так, "безбожниками" називає усіх нас мій дід

— Не кажи так більше, Ігоре! — перелякано махає на мене руками Леська.

— Що ж це за Бог? Чому ми, учні повинні молитися Богові, якщо навіть вчителі ніяк не можуть збагнути: є він, насправді, той Бог, чи його нема й ніколи не було?!

* * *

До хати Майдичів ми добігли мокрі і наскрізь промерзлі. Особливо дісталось мені, безбожникові.

На щастя, в печі ще палахкотів жар, і ми з Леською поспішливо здираємо з мене одяг, взуття, шкарпетки. Потім, швидко перезувшись, вона біжить за дровами, а я скидаю з себе геть усе й закутуюся у тітчин халатик, якого залишила мені Леська.

Підкинувши в піч дров, Леська наказує мені підсісти до самих дверцят, де тепліше, а потім, дещо повагавшись, бере в руки ікону.

— Обсихайте разом, — тицяє мені в руки Бога, попередньо обтерши його рушником від води та водоростей. – Поки мати повернеться, обидва повинні бути сухими. Щоб вона ні про що не здогадалася.

— Доб-б-ре, — тремтячи усім тілом, обіцяю дівчині, й, обійнявшись із Богом, мало не втискаюся у дверцята пічки.

— І не надумайте проговоритись, — наказує нам обом, мені і Богові, Леська. – А я приготую вам чай. На обох. Десь тут має бути настоянка калини; мати тримає її спеціально для мене, від застуди.

— Звідки ти взявся на мою голову? – бурчу я, зручніше вмощуючись разом із Богом на низенькому стільчику, та припадаючи плечима до теплої стінки печі. — Все ж таки було б добре, якби тебе справді не було.

... І так, удвох, тремтячи й цокочучи зубами, гріємося, чекаючи рятівного Лесьчиного чаю з калини.

22

... Знову цей кульок цукерок!

Я ж добре бачу, як, затиснувши його під пахвою і покаюнно схиливши голову, Леська приречено бреде стежиною шкільного парку. І сам теж скрадаюсь слідом, поза кущами живоплоту, що оперізує парк.

Там, наприкінці, між двома пожовклими соснинами, на Леську, як завжди, чатує Галепа. Вона стоїть, войовничо виставивши вперед ногу та взявшись у боки. Їй аж пританцьовує з нетерпіння, чекаючи, поки Майдич нарешті наблизиться.

— Ти, помазанице божя, скільки можна чекати?! Ти ж повинна була принести його ще позавчора! – грізно каже Поглиначка Цукерок, так і не помітивши, що я вже причаївся неподалік неї.

— Повинна, — стиха каже Леська, — боязко зупинившись за два кроки від Поглиначки, та так і не наважившись підвести голови. — Але не було за що купити.

— А мені наплювати: було чи не було, — по-хлоп'ячому спльовує вбік Лізка. — Домовилися?! От і носи. Гроші вимолюй у свого придуркуватого Бога. Він же в тебе всемогутній! Адже всемогутній, га?! – злосливо вищиряється вона — От і вимолюй.

Усе ще не підводячи голови, Леська тримає кульок у витягнутій руці, побоюючись хоч трішечки ближче підступитися до Поглиначки. Але й вона теж не поспішає підступати до жаданого кулька; їй приємно відчутти свою зверхність над дівчиною, хоч трішечки познуватися над нею. Вона немов би смакує оцю Лесьчину покору, оцю її беззахисність ...

— Ми з тобою як домовлялися, ти, корівко божя!? Скільки кульків на місяць ти маєш приносити мені? Чого мовчиш? Хочеш, щоб язика розв'язала? Я це можу!

Леська ще більше знічується, вбирає голову в плечі і щось там бурмоче у відповідь, але розчути її слів я не можу. Зате добре чую, як Галепа повторює:

— Отож бо, по кульку щотижня. А ти приносиш один на місяць. Я ще й милостива: інша примусила б носити щодня. Ось так, святеннице, свята й безгрішна.

Леська не витримує, кладе кульок на землю і, затуливши руками обличчя, біжить геть. Вона продирається через живопліт за якихось три кроки від мене, проте сховку мого не помічає, а виявити себе мені бракує сили.

Я бачу, як вона кидається до дерева, як обхоплює його, і як конвульсійно здригаються її плечі. Схлипувань Леськи я не чую, але видно, як вона здригається всім тілом, і все тісніше й тісніше притискається до вкритого ожеледдю клена, немовби шукає захисту, або прагне вrostи в нього, розчинитися між коренем і кроною, між землею і сонцем, холодним осіннім сонцем...

Я, дійсно, все це бачу, але бракує сили підвестися, то так і сиджу навпочіпки, скоцюрбившись під кущем горобини... І відчуваю, що на губи мені стікають такі ж солонувато-гіркі сльози, як і на губи Леськи.

— Не забудь помолитися за доброту мою, святеннице! — насмішкувато гукає Галепа, піднімає кульок з цукерками і повільно, з почуттям власної гідності, чвалає до школи. — А я, грішна, їстиму твої божі солодощі! Як це у вас там називається? Спокутуватиму, чи щось таке...

Поглиначка зникає за рогом шкільної майстерні, а я підвожуся їй, обережно ступаючи, йду до Леськи. Наближаюся нечутно, наче скрадаюся. Бо й справді боюся, що помітить мене і втече.

— Лесько... - ледь торкаючись гладжу її волосся. Проте обличчя не бачу: однією щокою вона притулилася до дерева, другу закривають комір і густе чорне волосся. Мені соромно, що все це сталося на моїх очах; соромно, що не зміг захистити Леську. Хоча... як я міг захистити її від Поглиначки? Що я міг зробити такого, щоб вона змушена була попросити в Леськи пробачення? Щоб ця істота схаменулася і в ній прокинулося б щось суто людське? Галепа збила б мене з ніг, розчавила б і втоптала в землю... — Навіщо ж ти знову?.. Адже я просив тебе!.. Завіщо ти носиш їй ці прокляті цукерки? Ти ж принижуєшся перед нею, Лесько!

— Знаю ...— крізь сльози мовить Леська. — Принижуюся. Але що я можу вдіяти? Мабуть, у кожному селі, в кожній школі і кожному класі існують люди, яких можна принижувати. Без них просто неможливо. Тому що всюди є люди, які не можуть жити, не принижуючи..

— Ч-чому н-не можуть?

— У них така душевна потреба: знущатися і принижувати. А ми... Ми безсилі проти них, — схлипує, каже вона, і раптом, різко крутнувшись, тикається обличчям мені в груди. — Розумієш, це ж не моя мати... Це ж зовсім чужа, не моя, — схлипує Леська, і тепер я вже боюся навіть торкнутися її волосся. — Вона взяла мене з дитячого притулку. Коли я була ще зовсім маленькою. Але й досі приховує це від мене...

Я остаточно розгублююся, уяви не маючи, що повинен робити, коли Леська ось так притискається до моїх грудей і що казати, чуючи від неї таке.

Обійнявшись, неподалік нас проходить парочка закоханих старшокласників. Дівчина поблажливо всміхається і показує на нас пальцем: "Ого! Он що вона, теперішня малеча, витворяє!"

На щастя, вголос старшокласниця цього не каже. А Леська їх не бачить.

Здається, я плачу разом із нею, і не можу стримати сліз. Втім, оця, що сміється і показує на нас пальцем, все одно сліз наших не бачить. Вона думає, що це в нас таке кохання, як у них, старшокласників, коли вони безсоромно обіймаються на великій перерві в альтанці, або на лавці, за кущами акації, наївно вважаючи, що ніхто цього не помічає.

— А чому вона приховує це від тебе? — запитує Майдич, відчуваючи, що й сам починаю схлипувати.

— Боїться. Вона боїться, що я дізнаюся і не вважатиму її рідною. А своїх дітей вона мати не може. Я вже це знаю. Розумієш, своїх, рідних, у неї не може бути. Хоча вона й молиться. Вона багато просила про це Бога, але чомусь...

— Але ж вона в тебе хороша? Ну, хоча б вона — хороша: не кривдить тебе, не ображає?

— Вона? — перепитує Леська, і чомусь замовкає. — Вона — так... Тільки дуже нещаслива. Може, тільки тому й нещаслива, що хороша... Ні. Ти не думай... Я справді ставлюся до неї, як до рідної... Невже б я могла?.. Тільки весь час мушу вдавати, що не здогадуюся, хто я їй, що ми з нею не рідні. — Аж тепер Леська, здається, зрозуміла, що ми опинилися мало не в обіймах одне одного, і злякано відштовхнула мене руками.

Проте я не ображаюся. Раптом хтось із наших побачить, що ми стоїмо ось так, наче старшокласники...

— Чому ж вона так боїться, щоб ти не дізналася правду? Колись же ти все одно повинна була б дізнатись.

— Не знаю, — стиха каже Леська, відвертаючись і втираючи сльози вже геть змокрілими рукавичками. — Мабуть, цього бояться всі матері, в яких діти... ну, розумієш, в яких діти — не їхні, не рідні, "дитбудинківські"... У містечку, де ми раніше жили, сусідки якимось дивом вивідали, що рідна мати підкинула мене, залишивши на ганку дитячого притулку, й почали пліткувати. Вони чомусь не любили мою матір, тому плітували про що завгодно. Мене не соромилися, навпаки... Проте мати, ну, ця, моя, теперішня, не знає, що мені вже все відомо. Давно-давно... відомо. Щоправда, я теж винна...

— Чому винна? Треба було втекти від неї?

— Як це: "втекти"? — нажахано дивиться на мене Леська. Шоки в неї заплакані, розчервонілі і, водночас, замурзані. Замурзана, вона здається мені такою кумедною, що, якби в мене вистачило сили волі, напевне, розсміявся б. — Ти що?! Хіба ж можна? Вона б не витримала цього. У неї ж, крім мене, геть нікого. Жодної живої душі. Хоча й не дитбудинківська. Просто, мені треба було одразу ж зізнатися, що давно розкрила її таємницю.. Її і свою. Треба було б — а не наважилася. От мати й змушена була переїхати сюди, де нас ніхто не знає.

— Ну а Лізка Галепа, ота наша Бізониха-Поглиначка? Ти що, сама їй усе розповіла?

— Сама?! Та ти що?! Ніколи!.. Улітку Лізка побувала в нашому містечку. Там у неї родичі. Через них і розпитала. Не знаю, чому ми так зацікавили її, одначе ж розпитала, зрозуміла, що саме примусило нас переїхати сюди, до села, і відтоді почалось... Ні, поки що Лізка мовчить. Здається, навіть матері своїй не розповіла. Але що буде, коли й далі мовчати вона не захоче? Знову розмови, розмови...

— А про те, що мати твоя — сектантка, та й ти теж іноді?.. — вимовити слово "молишся" я так і не наважився, вважаючи, що скривджу ним Леську.

— І про це — теж... Я вже казала тобі: в містечку мене дражнили "Сектанткою", "Богомазкою", "Святою дуриндою" ... Тільки тому, що я віруюча. Сусідські хлопці іноді й лупцювали. І бачив би ти, з якою ненавистю і якою насолодою вони це робили. — "Святу дурість", бач, "вибивали". Або ще у них це називалося "піонерським перевиховуванням". Згодом я дізналася, що двоє з них, найзатятіших, справді мали таке піонерське доручення: "Взяти шефство над сектанткою Лесею Майдич". Але вирішили, що перевиховувати мене найкраще кулаками.

— І Галепа про все це знає?! — аж тепер по-справжньому усвідомлюю весь жах того, що час од часу відбувається на стежині старого шкільного парку.

— Знає.

— А мовчить тільки тому, що задобрюєш її цукерками?

— Тільки тому, — болісно зітхає Леська, опустивши голову. — Сам розумієш, якщо вона все розповість: — і що мене підкинули, і що я — сектантка — на селі теж почнуть

пліткувати. А в школі ще й дражнитимуться й битимуть.

— Не бійся: тут, у нас, ніхто з тебе не дражнитиметься. І не битиме...

У відповідь Леська лише сумовито всміхнулася. Їй ось тоді я з жахом подумав: "А раптом Лізка вже давно розповіла про все нашій класній керівниці, яка жодного уроку не могла провести, щоб по п'ять-шість разів не проказати: "Как учіт нас Владімір Ільїч Ленін і радная каммуністическая партія..." І тепер це в Лізки таке піонерське доручення: "Перевиховувати сектантку Лесю Майдич"?!

Але ні, одразу ж розвіюю цей жах, у нашій школі такого бути не може. Та й класна наша непогана. Вона ж не винна що надіслали її до нашої школи звідкись із далека, аж із Росії. Тож, коли хтось із нас на уроці російської мови ненароком мовить слово по-українському, її це дратує.

"Сколько раз я далжна павтарять, — зривалася на фальцетну істерику ця вчителька, — что я - не Надія Капітонівна, а Надежда Капітоновна?! Кагда ви уже, наканец, перестанете гаваріть па-хахляцкі і научітесь гаваріть па-челавеческі?!".

Втім, поза уроками українська мова дратувала її не менше. Щоправда, поза уроками змушувати нас "гаваріть па-челавеческі" вона не наважувалася, проте, чуючи якесь незрозуміле їй слово, демонстративно зморщувалася і співчутливо зітхала. Мабуть, вона й справді була глибоко переконана, що "всьо челавечества далжно жіть прі каммунізмє і гаваріть только па-челавеческі"

— Розумієш, мені дуже не хочеться, щоб і звідси ми теж утікали, — каже тим часом Леська. — Сектанти й так уже кличуть нас в інше село, велике, де є молільний дім. Але я не хочу. Адже тут наш острів. Тут наш із тобою острів!

— Так, він тут, — охоче підтверджую слова дівчини. — І він тільки наш, нічий інший.

— Але що я можу? Тобі легко осуджувати мене, адже в тебе й батько, й мати... Обоє рідні. А в мене...

Доказати вона не встигла. Зболено похитавши головою, затулила обличчя руками і побігла до школи. А я ще довго стояв, заціпенівши від подиву, не вірячи тому, що почув; не вірячи, що Лізка Галепа здатна на таку підлоту. Бо й справді, хто б міг подумати, що Лесьці доводиться платити Товстунці цукерками за її мовчання, за ..."милосердя"? І це тими цукерками, якими Галепа стільки разів пригощала нас. А я!.. Як я міг їсти її цукерки? Як я, негідник, міг їсти їх?!

24

Урок я просидів, утупившись поглядом у стіну проти себе. Після нашої розмови, Леська на урок математики не з'явилася, вона просто втекла зі школи, і тепер я очманіло відсиджував його, нічого не чуючи, не звертаючи уваги на те, що відбувається біля дошки.

Вчителька викликала мене відповідати, але я зрозумів це занадто запізно, тому навіть не вийшов з-за парти.

Обурившись моєю поведінкою, математичка мовила щось дошкульне, бо всі розсміялися. Одначе зараз мені байдуже було: поставить вона двійку, чи викличе батька.

Натомість виразно, до пекучого болю, відчував, що оті галепині цукерки, які я колись так смачно поглинав, застрягли мені в горлі, і роздирають, роздирають його до болю, до крові, до нестями; що вони печуть мене і відганяють такою гіркотою, якої я ще ніколи в житті не відчував. І не зазнавав.

Під час наступних двох перерв я понапозичав грошей в усього класу і на всі, геть на всі, накупив цукерок, так що кульок вийшов кілограмів на три, і я ледве заштовхнув його до портфеля; відтак ще цілий урок просидів, наче заціпенілий, чекаючи тільки одного: дзвінка! І як же довго, з якою мукою душевною чекав я на нього, останнього, і не міг дочекатися!

А коли він, врешті-решт, пролунав, а потім, одразу за селом, Галепа знову видобула зі свого ранця кульок, — тепер він уже був маленьким, — і заходилася роздавати нам по цукерці... Коли вона знову тицьнула одну з них мені!..

Отоді я вирвав з її руки кульок з рештою цукерок, пожбунив його на землю і довго й люто розтоптував на очах у Галепа та ошелешених хлопців. Довго й люто розтоптував його.

— Ти знову роздаєш ці свої трикляті цукерки! - вигукував я, каблуком заганняючи в землю гіркі солодощі Лесьчиної біди. — Ти!.. Гадаєш, я не знаю, хто їх купує? Гадаєш, не знаю, хто і за що купує їх тобі?! Як ти можеш їх їсти?! — кричав я Товстунці. — Як ти можеш так знущатися?! У тебе ж не залишилося нічого людського. Ти... — нелюдь! Нехристь і нелюдь!

А потім, геть втративши самовладання, шарпонував свій портфель, вихопив з нього величезний паперовий згорток і пожбунив ним у Лізку.

Просто в обличчя пожбунив цим згортком, усіявши все навколо найдорожчими цукерками, які тільки були в нашому шкільному буфеті! Й аж тоді кинувся геть. Подалі від цієї страшної людини, подалі від її цукерок, подалі від її підлотного милосердя...

... Аж туди, до отого "острівця забуття і покаяння", якого відкрила, для себе й для мене, Леська. Якого вона для мене відкрила!..

І ще... Так вже повелося в цьому світі, що лише з височини літ, наприкінці життєвої ниви своєї, по-справжньому починаєш усвідомлювати давню, як світ наш, мудрість: ні вік, ні проблеми, ні обставини, в тому числі й сімейні, — не повинні змушувати нас ні соромитися, ані зрікатися свого першого юнацького захоплення.

P.S. Любов - ось те останнє, що залишається у нас святого, а отже, й людського. Варто зректися своєї любові, як негайно руйнується увесь той світ, задля якого ми створені і завдяки якому існуємо.

Вилкове — Кілія — Кодима — Одеса

1979 - 2004 роки.